

**Головне територіальне управління юстиції
у Житомирській області**

**КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Житомирської обласної ради**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРОВЕДЕННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО УРОКУ
«ПРАВА ЛЮДИНИ»
з нагоди 70- ої річниці проголошення
Загальної декларації прав людини**

***в рамках проведення
Всеукраїнського тижня права у 2018 році***

Житомир 2018

Укладачі:

Шабінська Олена Дмитрівна, заступник начальника відділу систематизації законодавства, правової роботи та правової освіти Управління державної реєстрації нормативно-правових актів, правової роботи та правової освіти Головного територіального управління юстиції в Житомирській області.

Смагіна Таїса Миколаївна, завідувачка кафедри методики викладання навчальних предметів КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, кандидат педагогічних наук.

Журба Ольга Володимирівна, доцент кафедри методики викладання навчальних предметів КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, кандидат педагогічних наук.

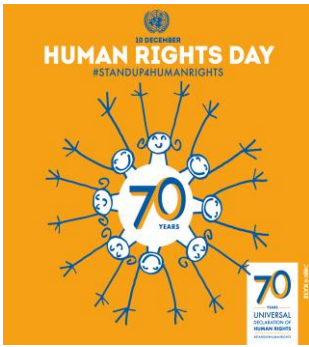
Рекомендовані до друку Вченою радою КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР,
протокол № 6 від 12 листопада 2018 року.

*Методичні рекомендації підготовлені Управлінням державної реєстрації
нормативно-правових актів, правової роботи та правової освіти Головного
територіального управління юстиції та кафедрою методики викладання навчальних
предметів Житомирського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти в рамках «Плану заходів з проведення у 2018 році Всеукраїнського
тижня права», затвердженого розпорядженням
Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2018 року № 681-р.*

*Матеріали методичних рекомендацій можуть біти використані під час організації та
проведення у закладах загальної середньої освіти
Всеукраїнського уроку «Права людини» з нагоди
70-ої річниці проголошення Загальної декларації прав людини
та позаурочних правоосвітніх заходах.*

*Методичні рекомендації крім нормативно-правових актів та інформації з питань
міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав людини, поняття і сутності прав
людини, основних механізмів їх захисту
містять також матеріали до уроків та позакласних заходів для учнів різних вікових
категорій, участь у розробці яких взяли вчителі правознавства Житомирської області,
які у 2018 році підвищували кваліфікацію на базі КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР.*

Загальній декларації прав людини – 70 років!

Загальна декларація прав людини - перша міжнародна заява про визнання гідності і рівності, властивих всім людям.

Впродовж всієї історії людства війни і народні повстання часто були реакцією на жорстоке поводження і несправедливість. У англійському «Біллі про права» 1689 року, складеному після громадянських воєн в Англії, відбилася прагнення людей до демократії. Рівно 100 років по тому Французька революція породила «Декларацію прав людини і громадянина», в якій було проголошено рівність всіх. Проте багато хто вважає, що «Циліндр» Кіра Великого з династії Ахеменідів, який датується 539 роком до нашої ери і був створений після завоювання Кіром Вавилону, є першим документом з прав людини, а Пакт добродійних (Hifl-al-fudul), укладений арабськими племенами приблизно в 590 році нашої ери, вважається одним з перших документів про створення союзу на основі прав людини.

Коли після Другої світової війни була створена Організація Об'єднаних Націй, члени міжнародного співтовариства урочисто заприсяглися не допускати надалі здійснення звірств, подібних тим, що мали місце в ході цієї війни. Світові лідери вирішили доповнити Статут ООН документом, що гарантує права кожної людини.

Задуманий ними документ, який пізніше став Загальною декларацією прав людини, розглядався на першій сесії Генеральної Асамблеї в 1946 році. Асамблея відправила його до Економічної і Соціальної Рад «для передачі на розгляд Комісії з прав людини...у контексті підготовки нею міжнародного білля про права». На своїй першій сесії в 1947 році Комісія уповноважила своїх членів розробити те, що вона назвала «попереднім проектом міжнародного білля про права людини». Пізніше цю роботу узяв на себе формальний редакційний комітет, до якого входили члени Комісії з восьми держав, відібраних на основі принципу справедливого географічного представництва.

Комісія з прав людини складалася з 18 членів, які представляли різні політичні, культурні і релігійні традиції. Головою Редакційного комітету була Елеонора Рузвельт, вдова американського президента Франкліна Д. Рузвельта. Разом з нею працювали Рене Кассен (Франція), що склав перший проект Декларації; доповідач Комітету Шарль Малік (Ліван); заступник Голови Пен Чун Чан (Китай); і Джон Хамфрі (Канада), директор Відділу з прав людини Організації Об'єднаних Націй. Головною «рушійною силою», яка забезпечила ухвалення Декларації, була Елеонора Рузвельт.

Підготовлений Рене Кассеном остаточний проект був переданий Комісії з прав людини, яка засідала в Женеві. Цей документ, розісланий всім державам — членам ООН, щоб вони надали свої зауваження, увійшов в історію під назвою «Женевський проект».

Перший проект Декларації був запропонований у вересні 1948 року, в його підготовці брали участь понад 50 держав-членів. У своїй резолюції 217А (ІІІ) від 10 грудня 1948 року Генеральна Асамблея, яка засідала в Парижі, прийняла Загальну декларацію прав людини; вісім країн утрималися при голосуванні, але жодна країна не проголосувала проти.

Повний текст Загальної декларації прав людини був складений менше ніж за два роки. В той час, коли весь світ був розділений на два блоки — східний і західний, знаходження спільної точки зору стосовно змісту документа виявилось дуже складним завданням.

Основні принципи прав людини, вперше викладені в Загальній декларації прав людини, такі, як універсальність, взаємозалежність і неподільність, рівність і недискримінація, а також принцип, згідно з яким права людини одночасно являють собою як права, так і обов'язки відповідальних суб'єктів і правовласників, були відображені в численних міжнародних конвенціях, деклараціях і резолюціях з прав людини. На сьогоднішній день всіма державам членами Організації Об'єднаних Націй ратифіковано, принаймні, одну з дев'яти основних міжнародних угод з прав людини, а 80 відсотків з них ратифікували чотири або більше, що є конкретним проявом універсальності Декларації і закріплених в ній норм.

Декларація підкреслила універсальний характер прав і свобод, заборонивши будь-які винятки в їхньому наданні і розповсюдивши на будь-яку людину, незалежно від статусу території проживання. Таким чином, народи колоній і інших залежних територій уперше були проголошені суб'єктами основних прав і свобод. У змістовному плані Декларація розширила поняття основних прав і свобод, уперше закріпила на міжнародному рівні соціально-економічні і культурні права, показала їхній взаємозв'язок із цивільними і політичними правами і необхідність для забезпечення гідності людини.

В міжнародних стандартах в області прав людини закріплені зобов'язання, яких держави мають дотримуватися: поважати права людини, захищати їх і забезпечувати їх дотримання.

Ратифікуючи міжнародні угоди з прав людини, уряди зобов'язуються, що законодавчі акти, прийняті на національному рівні, будуть узгоджуватися з міжнародними нормам. Тому в національній правовій системі передбачені основні механізми захисту прав людини, які гарантуються міжнародним правом. У тих випадках, коли національні правові механізми не забезпечують захист від порушень прав людини, використовуються механізми і процедури на регіональному і міжнародному рівнях, які сприяють тому, щоб загальновизнані стандарти у царині прав людини поважалися, дотримувалися і застосовувалися на практиці.

Основні положення Загальної декларації

Відповідно до Декларації, основним елементом, для визнання прав і свобод людини є гідність особистості. Вона кваліфікується як невід'ємна властивість, тому що притаманна «усім членам сім'ї від народження, визначає рівність їх прав і свобод, поводження у відношенні один до одного у дусі братерства» (ст. 1).

Рівність прав і свобод означає, що кожна людина повинна володіти ними незалежно від раси, статі, мови, релігії, політичних переконань, соціального стану, національності, проживання на території незалежної держави, або на підопічній чи території без самоврядування (ст. 2).

У статті 3 дається загальне розуміння громадянських і політичних прав, що включають право на життя, свободу й особисту недоторканість. Далі, у наступних статтях 4-21 вони перераховуються, трактуються і конкретизуються. Причому із змісту статей виходить, що громадянські права не пов'язуються з приналежністю до громадянства держави, а лише з членством у суспільстві. Тому вони поширюються рівною мірою на громадян і іноземців, що мешкають на території держави. Необхідною умовою надання політичних прав є наявність статусу громадянина держави.

Звідси до громадянських прав належать: неприпустимість рабства або підневільного стану, неприпустимість катування, жорстоке і принижуюче людську гідність поводження і покарання, право на правосуб'єктність, рівність усіх перед законом, право на відновлення порушених прав, право на судовий розгляд, неприпустимість свавільного арешту, затримання або вигнання, презумпція невинності, право на особисте життя, недоторканість житла, таємницю кореспонденції. Право на вільне пересування і вибір місця проживання, право шукати притулку, рятуючись від переслідування по політичних мотивах, право на створення сім'ї і рівність сторін у шлюбі, право на громадянство, право володіння майном, право на свободу думки, совісті, переконань, право на свободу мирних зборів і асоціацій. До політичних прав відноситься право на участь у керуванні країною безпосередньо або через своїх представників.

Стаття 22 є вступною та узагальнюючою у відношенні соціально-економічних і культурних прав. У статті підкреслюється їхня значимість для забезпечення гідності і вільного розвитку особистості і визначаються засоби і форми їхньої реалізації, а саме: національні зусилля, міжнародне співробітництво, наявність відповідної структури і ресурсів. Декларація закріплює такі соціально-економічні і культурні права: право на працю і створення професійних спілок, право на відпочинок, право на достатній життєвий рівень, медичне обслуговування і соціальне забезпечення, право на освіту, право на участь у культурному житті і користування благами наукового прогресу (ст. 23-27).

У Декларації підкреслюється взаємозв'язок громадянських, політичних і соціально-економічних прав, необхідність встановлення такого соціального і міжнародного правопорядку, при якому вони можуть бути цілком здійснені (ст. 28). У Декларації встановлено, що «кожна людина має обов'язок перед суспільством» (п.1 ст. 29). Взаємозумовленість прав особистості і обов'язками перед суспільством пояснюється тим, що тільки суспільство може забезпечити «вільний і повний розвиток особистості» (ст. 29). Відсутність детального трактування обов'язків особистості мотивується тим, що Статутом ООН була поставлена задача «знову затвердити віру в права людини», тому саме правам у Декларації приділяється першорядне значення.

Трактуючи права і свободи людини як невід'ємну властивість особистості, Декларація закріплює їхнє домінуюче положення, зменшуючи цим виключну роль держави у визначенні статусу особистості. Це виявляється у встановленні конкретних вимог до правомірних обмежень прав і свобод людини з боку держави. Вони виражаються в такому: 1) ґрунтуються на законі; 2) здійснюються з метою «поваги прав і свобод інших, задоволення вимоги моралі, суспільного порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» (ст. 29). Причому, допускаючи можливість обмеження прав і свобод у виняткових випадках,

Декларація в імперативній формі забороняє «будь-якій державі, групі осіб або окремим особам займатися діяльністю або чинити дії, спрямовані до знищення прав і свобод» (ст. 30).

Указ
Президента України
Про Всеукраїнський тиждень права

Ураховуючи важливе значення правової освіти в дальшій розбудові України як правової держави, вихованні у громадян поваги до закону і прав людини, з нагоди 60-ї річниці проголошення Загальної декларації прав людини **постановляю:**

1. Започаткувати проведення Всеукраїнського тижня права щороку в тиждень, що включає 10 грудня - День прав людини, який відзначається в пам'ять проголошення Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році Загальної декларації прав людини.
2. Кабінету Міністрів України щороку розробляти та затверджувати до 1 жовтня плани заходів з проведення Всеукраїнського тижня права.
3. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям щороку розробляти та затверджувати регіональні плани заходів з проведення Всеукраїнського тижня права.
4. Державному комітету телебачення та радіомовлення України забезпечувати широке висвітлення у засобах масової інформації заходів з проведення Всеукраїнського тижня права, організовувати тематичні теле- та радіопередачі щодо прав і свобод людини і громадянина.

Президент України

В. ЮЩЕНКО

м. Київ 8 грудня 2008 року N 1149/2008

**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
РОЗПОРЯДЖЕННЯ**

від 26 вересня 2018 р. N 681-р

Про затвердження плану заходів з проведення у 2018 році Всеукраїнського тижня права

1. Затвердити план заходів з проведення у 2018 році Всеукраїнського тижня права, що додається.

2. Міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, обласним та Київській міській державним адміністраціям:

забезпечити виконання затвердженого цим розпорядженням плану заходів у межах коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством;

розробити до 1 жовтня 2018 р. галузеві та регіональні плани заходів з участі у проведенні у 2018 році Всеукраїнського тижня права.

Прем'єр-міністр України

В. ГРОЙСМАН

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів
України
від 26 вересня 2018 р. N 681-р

**ПЛАН
заходів з проведення у 2018 році Всеукраїнського тижня права**

1. Організувати і провести у закладах середньої освіти Всеукраїнський урок "Права людини" з нагоди проголошення Загальної декларації прав людини, у рамках якого висвітлити питання міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав людини, поняття і сутності прав людини, основних механізмів їх захисту.

МОН, Мін'юст, обласні та Київська міська
ії за участю закладів освіти, заінтересованих
єднань, заінтересованих громадських та
ганізацій.

10 грудня.

2. Організувати проведення в закладах середньої освіти виховних уроків для дітей різних вікових категорій з метою запобігання дискримінації та насильству в школі.

МОН, Мін'юст, обласні та Київська міська держадміністрації за участю заінтересованих професійних об'єднань, заінтересованих громадських та міжнародних організацій, Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

3. Організувати та провести в закладах освіти та культури, військових частинах тематичні заходи з питань реалізації і захисту прав людини (лекції, науково-практичні семінари, бесіди, зустрічі за круглим столом, екскурсії, майстер-класи, правові конкурси, ігри, змагання тощо).

Мін'юст, МОН, Мінкультури, МВС, Міноборони, обласні та Київська міська держадміністрації за участю Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

4. Організувати виступи в засобах масової інформації з питань реалізації і захисту прав людини, у тому числі соціально незахищених верств населення, учасників антитерористичної операції, членів їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та постраждалих внаслідок зазначеної операції.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська держадміністрації за участю Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

5. Провести з працівниками підприємств, установ та організацій навчання, лекції, бесіди з питань реалізації і захисту прав людини з метою підвищення загального рівня правової культури та набуття громадянами необхідного рівня правових знань.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська держадміністрації за участю Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

6. Провести в установах виконання покарань лекції, бесіди з питань реалізації і захисту прав людини.

Мін'юст за участю Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

7. Організувати проведення конкурсу та презентацію конкурсних робіт (відеороликів, мультфільмів), присвячених правам людини.

Мін'юст, Мінкультури, Держкомтелерадіо, Міноборони, обласні та Київська міська держадміністрації за участю заінтересованих громадських та міжнародних організацій, Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

8. Організувати проведення мистецьких виставок, у тому числі фотовиставок, засідань книжкових клубів, медіатек, презентацій видань про права людини та іншої літератури правового змісту.

Мін'юст, Мінкультури, Держкомтелерадіо, Міноборони, обласні та Київська міська держадміністрації за участю заінтересованих громадських та міжнародних організацій, Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

9. Організувати проведення виставки-форуму та благодійного заходу "Правники - суспільству" з метою набуття учасниками умінь використовувати у практичній діяльності знання про свої права, вміти захищати свої права і законні інтереси.

Мін'юст за участю Координаційної ради молодих юристів України при Мін'юсті, заінтересованих громадських та міжнародних організацій.

10 - 14 грудня.

10. Провести Міжнародний правничий конкурс імені В. М. Корецького.

Мін'юст за участю Координаційної ради молодих юристів України при Мін'юсті, Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук, заінтересованих громадських та міжнародних організацій.

10 - 14 грудня.

11. Забезпечити висвітлення у засобах масової інформації та/або у соціальних мережах питань проведення реформ у сфері політики центральних органів влади із зазначенням реальних результатів діяльності та змін у сфері забезпечення захисту прав людини.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська держадміністрації.

10 - 14 грудня.

12. Провести "дні відкритих дверей" в органах виконавчої влади із запрошенням дітей шкільного віку (екскурсія, зустріч з керівником органу виконавчої влади).

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська держадміністрації.

10 - 14 грудня.

13. Організувати розміщення на офіційних веб-сайтах інформації з питань проведення Всеукраїнського тижня права.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади за участю ПАТ "Національна суспільна телерадіокомпанія України", обласні та Київська міська держадміністрації за участю Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

14. Сприяти широкому висвітленню в засобах масової інформації заходів з проведення Всеукраїнського тижня права.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади за участю ПАТ "Національна суспільна телерадіокомпанія України", обласні та Київська міська держадміністрації за участю Координаційного центру з надання правової допомоги.

10 - 14 грудня.

Розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 22.11.2018 №463 «Про затвердження регіонального плану заходів з участі у проведенні у 2018 році Всеукраїнського тижня права» затверджений Регіональний план заходів з участі у проведенні у 2018 році Всеукраїнського тижня права

1 – 4 класи

Права людини починаються з прав дитини

Дитя моє, права дитини
Ти мусиш вивчити сумлінно
Це так потрібно, так важливо
Напевно знати в наші дні,
Коли з тобою справедливо
Вчиняють, а коли і ні.

Тож прочитай - завчи напам'ять,
Порадь і друзям прочитати.
Хай прочитають тато й мама –
Права усім потрібно знати!

Будь добрим сином чи дочкою,
Поганим вчинком не знаньби
Ти роду власного ніколи.
Люби свою сім'ю і школу,
Свою Україну люби!
Ірина Жиленко

Після цього заняття діти зможуть:

- Пояснювати, що таке права;
- Називати документи, які регулюють права дитини;
- Пояснювати цінність прав для себе.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вступна частина (мотивація)

На початку заняття вчитель пропонує учням розглянути малюнки і відповісти на запитання:

- Хто зображений на малюнках?
- Що об'єднує ці малюнки?

Далі вчитель пропонує придумати назву кожному малюнку.

Запропоновані назви можна підписати під малюнками.

1.

2.

Після виконання завдання з малюнком учитель запитує у дітей: «Кого називають дитиною?»

Правова інформація для вчителя

Дитина – особа віком до 18 років (повноліття)

Дитина до 14 років – малолітня, від 14 до 18 років – неповнолітня

Дитина від народження до 1 року – дитина грудного віку

Дитина віком від 1 до 3 років – дитина раннього віку\ (ЗУ «Про дитяче харчування»)

Основна частина

Діти є найбільшою цінністю кожного народу. Довгі роки найрозумніші і найдобріші люди боролися за дітей самотужки, і, нарешті, у 1924 році вони вперше зібралися в місті Женеві, де прийняли перший документ про потреби дітей — Декларацію прав дитини.

Словничок:

Декларація — офіційне проголошення основних принципів, а також документ, в якому вони викладені.

Права і свободи людини – визнані міжнародним співтовариством особисті цінності людини у її відносинах з іншими людьми та державою.

Упродовж XX ст. було прийнято ряд документів, спрямованих на захист дітей, дитинства ООН — міжнародна організація, до якої входить більше ніж 150 країн світу; утворена в 1945 році. Це організація, яка приймає міжнародні закони за згодою держав і намагається контролювати їх дотримання, стежити за безпекою у світі і не допускати війни.

Подивіться уважно, скільки правових документів було прийнято, щоб виробити та вдосконалити права дитини та захистити права людини.

1948 р. — Загальна декларація прав людини.

1959 р. — Декларація прав дитини.

1989 р. — Конвенція про права дитини.

20 листопада кожного року всі люди світу відзначають як День захисту прав дитини.

Що це за дата?

20 листопада 1989 року Генеральною асамблеєю ООН була прийнята Конвенція про права дитини.

А які важливі події відбулися до цієї дати?

10 грудня 1948 році була прийнята Загальна декларація прав людини.

В цьому році весь світ святкує семидесяту річницю Декларації. Наш урок присвячений саме цій події, тому що права дитини починаються з прав людини.

Словничок:

Конвенція – міжнародна угода з питань міжнародного життя .

Зазначимо, що права, викладені в Конвенції ООН, набувають сили лише в тих державах, які підписали цю Конвенцію і зобов'язалися її виконувати. Нажаль, сьогодні є країни, в яких права дитини порушуються.

Наша ж держава прагне, щоб у її юних громадян було щасливе дитинство. У 1991 році Україна підписала Конвенцію ООН про права дитини та зобов'язалася її виконувати:

- 1991 р. — Україна підписала Конвенцію ООН про права дитини і зобов'язалася її виконувати;
- 1996 р. — прийнято Конституцію України;
- 2001 р. — прийнято Закон України «Про охорону дитинства».

Конвенція ставить дитину на центральне місце в сім'ї, в громаді і в суспільстві і виходить із того, що основні права дитини необхідно реалізовувати в комплексі, не відокремлюючи одне «більш важливе» на перший погляд право від інших.

! Далі вчитель пропонує учням намалювати дерево. Можна запропонувати намалювати комусь з учнів дерево на дошці, а можна намалювати самому.

! Вчитель пропонує назвати це дерево – «Дерево прав».

! Вчитель запитує в учнів, що в дерева є головним? (коріння)

! Вчитель пропонує дітям розмістити там слово «Діти».

Далі діти ростуть і на стовбурі вчитель розміщує назви міжнародних документів з прав дитини:

! Конвенція про права дитини,

! Загальна декларація прав людини.

Дерево має гілочки – це ті документи з прав дитини та людини, які були прийняті в Україні.

На дереві є листочки – це права дітей закріплені в Конвенції про права дитини.

Якщо це діти 1-2 класу вчитель роздає дітям таблички з написаними правами та пропонує зачитати.

Дітям 3-4 класу вчитель роздає витяг з Конвенції про права дитини (додаток №1) та пропонує зачитати по черзі права, які там прописані та пояснити, як вони їх розуміють.

СТАТТІ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРАВА ДИТИНИ (адаптований текст)

- Всі права і свободи, вказані в Конвенції, належать кожній дитині, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови і віросповідання. /ст.2/
- Кожна дитина має право на життя і здоровий розвиток. /ст.6/
- Кожна дитина має право на ім'я /ст.7/
- Дитина має право на індивідуальність. /ст.8/
- Ніхто не має права розлучати дитину з батьками /ст.9/
- Дитина має право вільно виражати свою думку /ст.13/
- Дитина має право на особисте життя, недоторканість житла, тайну кореспонденції. /ст.16/
- Ніхто не має права кривдити іншу людину, принижувати її і жорстоко карати. /ст.19/

- Діти з фізичними та розумовими вадами мають право на особливе піклування» / ст. 23./
- Дитина має право на користування сучасною охороною здоров'я. /ст.24/
- Дитина має право на освіту /ст.28-29/
- Кожна людина, і дитина теж, має право на відпочинок /ст. 31/
- Ніхто не може зробити дитину рабом /ст. 32 /
- Ніхто не повинен катувати, принижувати чи жорстоко наказувати дитину. /ст.37
- Ніхто не має права посадити людину в тюрму, якщо вона не винна. Кожен має право на справедливий суд і дитина теж /ст.40/.

Учні зачитують права, а вчитель чіпляє на дереві листочки з написами цих прав та якщо є потреба коментує їх.

Далі вчитель пропонує дітям обвести на листочку контури власної руки та записати на цій долоні три права, які вони вважають є для себе найважливішими.

Учитель пропонує учням прокоментувати:

- Чому вони обрали саме ці права?
- В чому цінність цих прав для них?

Підсумкова частина

Учитель показує дітям листи та наголошує, що вони надійшли на адресу нашого класу. З вашого дозволу я відкрию один, і ми разом дізнаємось, від кого він.

«Я Зайчисько, я маленький, хатку мав собі гарненьку, та прийшла коза рогата, і нема у мене хати. Ой, хутчіш допоможіть, мої права ви підкажіть».

Вчитель запитує у дітей:

1. З якої казки цей лист? («Коза-дереза».)
2. Чиї та які права були порушені? (Право на особисте життя, недоторканість житла. ст. 16)

Знайдіть та прочитайте в Конвенції про права дитини відповідну статтю.

(Для 1-2 класу – знайти ці права на «Правовому дереві».)

Якщо є час вчитель пропонує учням наступний лист, який складений відповідно до сюжету казки «Попелюшка»:

«Я Попелюшка, живу з мачухою та двома сестрами. Мию посуд, прибираю в будинку, готую їсти, а мачуха знущається з мене: свариться, забороняє читати книжки та зустрічатися з друзями. Вона не дозволила мені їхати на бал.»

1. З якої казки цей лист? («Попелюшка»)

Чиї та які права були порушені? (Право на особисте життя ст. 16, не має права кривдити іншу людину, принижувати її і жорстоко наказувати ст.19, право на освіту ст 28-29, право на відпочинок ст.31, ніхто не повинен катувати, принижувати чи жорстоко наказувати дитину ст.37).

Знайдіть та прочитайте в Конвенції про права дитини відповідну статтю.\

Можна ще скласти листи відповідно до казок: «Коза-дереза», «Колосок», «Івасик-Телесик», Вовк і семеро козенят», Гидке каченя».

5 – 6 класи

Тема: Права людини починаються з прав дитини

Після цього заняття діти зможуть:

- Визначати поняття права людини;
- Аналізувати документи з прав людини;
- Класифікувати права;
- Пояснювати цінність прав для себе.

Хід заняття

Вчитель пропонує дітям продовжити речення (Вправа «Незакінчене речення»).

Дитина від народження має права...

Інформація для вчителя: «Незакінчене речення»

Вчитель формулює незакінчене речення і пропонує учням закінчувати, висловлюючись по черзі, або використовуючи уявний мікрофон. Кожен наступний учасник обговорення повинен починати свій виступ із запропонованої формули. Учитель надає слово першому з бажаних учнів. Наприкінці обговорення вчитель висловлює свою думку або робить висновок.

Основна частина

Діти є найвищою цінністю кожного народу.

В процесі розбудови незалежної, демократичної України держава змінила ставлення до дітей. Вона перетворила дитину з об'єкта турботи і опіки на суб'єкт права.

Учитель пропонує учням згадати, які документи з захисту прав дитини їм відомі.

- 1948 р. – 10 грудня Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини;
- 1959 р. – Генеральна Асамблея ООН прийняла Декларацію прав дитини і висунула 10 узагальнених прав кожної дитини;
- 1989 р. – 20 листопада 1989 року Генеральна Асамблея ООН приймає Конвенцію про права дитини;
- 1991 р. – 27 вересня Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини;
- 1996 р. – 28 червня прийнята Конституція України.

Загальну декларацію прав людини було прийнято 10 грудня 1948 року резолюцією 217 А (III) Генеральної асамблеї ООН і відтоді кожного року саме в цей день світова спільнота відзначає Міжнародний день прав людини. Загальна декларація прав людини - це документ, який перекладено на 369 мов світу.

Вчитель пропонує учням порахувати,
яка річниця з дня прийняття
Загальної декларації прав людини
буде 10 грудня 2018 року?
(70 та річниця)

З нагоди цього ювілею ООН запрошує кожного приєднатись до ініціативи ООН у сфері прав людини #Standup4humanrights і взяти в ній участь.
(<https://eeas.europa.eu/deleg>)

ЄС також проводить кампанію для святкування 70-ліття Загальної декларації прав людини.
(<https://eeas.europa.eu/deleg>)

Вчитель наголошує, що особи до 18 років є дітьми, а права дитини починаються з прав людини.

Інформація для вчителя:

*Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Конституція України, ст. 55)
Парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради з прав людини (Конституція України, ст. 101)
Ця посада називається – омбудсмен*

ОМБУДСМЕН – (в перекладі зі шведського – представник чийхсь інтересів) – спеціальна посадова особа парламенту, яка спостерігає за законністю дій державних органів та дотриманням прав і свобод громадян.
Верховна Рада України 3 квітня 2018 року обрала Людмилу Денісову Уповноваженим парламенту з прав людини.

Витяг із Закону України від 23.12.1997 N 776/97-ВР «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»

Стаття 3. Мета парламентського контролю за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина

Метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є:

1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

- 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами, зазначеними у статті 2 цього Закону;
- 3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;
- 4) сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі;
- 5) поліпшення і подальших розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина;
- 6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод;
- 7) сприяння правовій інформованості

Указом Президента України від 11 серпня 2011 року N 8113 2011 року в Україні запроваджено інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини.

У грудні 2014 року Уповноваженим Президента України з прав дитини було призначено Кулешу Миколу Миколайовича.

Положення Про Уповноваженого Президента України з прав дитини

1. Уповноважений Президента України з прав дитини (далі - Уповноважений) забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері.
2. Уповноважений керується у своїй діяльності Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, актами Президента України, а також цим Положенням.
3. Уповноважений здійснює свою діяльність на основі принципів гуманності, неупередженості, об'єктивності, доступності та конфіденційності.
4. Основними завданнями Уповноваженого є:

- 1) постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентіві України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини;
- 2) внесення Президентіві України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини;
- 3) здійснення заходів, спрямованих на захист і відновлення порушених прав та законних інтересів дитини, інформування громадськості про такі заходи та їх результати;
- 4) підготовка заходів за участю Президента України, у тому числі міжнародного характеру, з питань, що стосуються дітей;
- 5) здійснення заходів щодо налагодження взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав та законних інтересів дитини.
- 6) Уповноважений відповідно до покладених на нього завдань має право:

- 1) аналізувати та узагальнювати практику застосування законодавства з питань забезпечення та захисту прав і законних інтересів дитини, брати у встановленому порядку участь в опрацюванні проектів законів, актів Президента України з цих питань;
- 2) аналізувати становище дітей в Україні, дотримання їх конституційних прав, вносити центральним та місцевим органам виконавчої влади, іншим державним органам, органам місцевого самоврядування пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у сфері захисту прав і законних інтересів дитини;
- 3) відвідувати в установленому порядку спеціальні установи для дітей, заклади соціального захисту дітей та інші заклади, в яких перебувають діти, у тому числі місця тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи виконання покарань, психіатричні заклади, спеціальні навчально-виховні установи, опитувати осіб, які там перебувають, та отримувати інформацію про умови їх тримання;
- 4) звертатися до державних органів щодо сприяння вирішенню питань, віднесених до компетенції Уповноваженого;
- 5) запитувати та одержувати в установленому порядку від структурних підрозділів Адміністрації Президента України, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, утворених Президентом України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій необхідні інформацію, документи і матеріали, у тому числі з обмеженим доступом, з питань, що належать до компетенції Уповноваженого;
- 6) залучати в разі потреби в установленому порядку до опрацювання окремих питань представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також експертів, учених та фахівців, у тому числі на договірній основі;
- 7) брати в установленому порядку участь у засіданнях державних органів з питань, що належать до компетенції Уповноваженого;
- 8) звертатися до державних органів, у тому числі правоохоронних, з питань відновлення порушених прав та законних інтересів дитини, щодо виявлених фактів порушень прав та законних інтересів дитини, а також щодо притягнення в установленому порядку до відповідальності посадових осіб, винних у таких порушеннях;
- 9) вивчати в установленому порядку стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах для дітей і закладах соціального захисту дітей, стан виховної роботи з дітьми у навчальних закладах;
- 10) сприяти впровадженню громадського контролю за дотриманням прав та законних інтересів дітей в дитячих закладах, закладах соціального захисту дітей;
- 11) взаємодіяти з організаціями, у тому числі міжнародними, з питань захисту прав та законних інтересів дитини;
- 12) надавати громадянам, зокрема дітям, консультації про права дитини, способи їх реалізації та захисту;
- 13) звертатися до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з пропозиціями щодо поліпшення умов проживання, виховання та захисту дітей, оптимізації мережі закладів для дітей; можливих дій в інтересах дитини;
- 14) брати в установленому порядку участь у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, утворених Президентом України;
- 15) сприяти реалізації громадських програм і проектів соціального спрямування з метою забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів дітей.

Далі вчитель пропонує дітям об'єднатися в три групи (якщо клас великий об'єднуємо більше груп) і опрацювати три документи, в яких закріплені права.

- Загальну декларацію прав людини
- Конвенцію про права дитини
- Конституцію України

Інформація для вчителя:

«Робота в малих групах»

Об'єднайте учнів в малі групи. Запропонуйте учням пересісти в групи. Повідомте (нагадайте) учням про ролі, які вони повинні розподілити між собою і виконати під час групової роботи (спікер, секретар, посередник – стежить за часом, доповідач). Дайте кожній групі конкретне завдання й інструкцію щодо його виконання. Запропонуйте групі представити результати роботи. Запитайте в учнів, чи була проведена робота корисною і чому вони навчилися.

Перша група опрацьовує Загальну декларацію прав людини, виписуючи на листочок (учитель попередньо роздає дітям аркуші чистого паперу) основні права. (Додаток №1)

Друга група опрацьовує Конвенцію про права дитини, виписуючи на аркуш основні права. (Додаток №2)

Третя група опрацьовує другий розділ Конституції, виписуючи на аркуш паперу основні права. (Додаток № 3)

Після закінчення роботи доповідачі представляють результати роботи групи, вивішуючи їх на дошці.

Вчитель пропонує уважно переглянути права з кожного документу і назвати права, які закріплені у всіх трьох документах.

Ці права записуються на дошці.

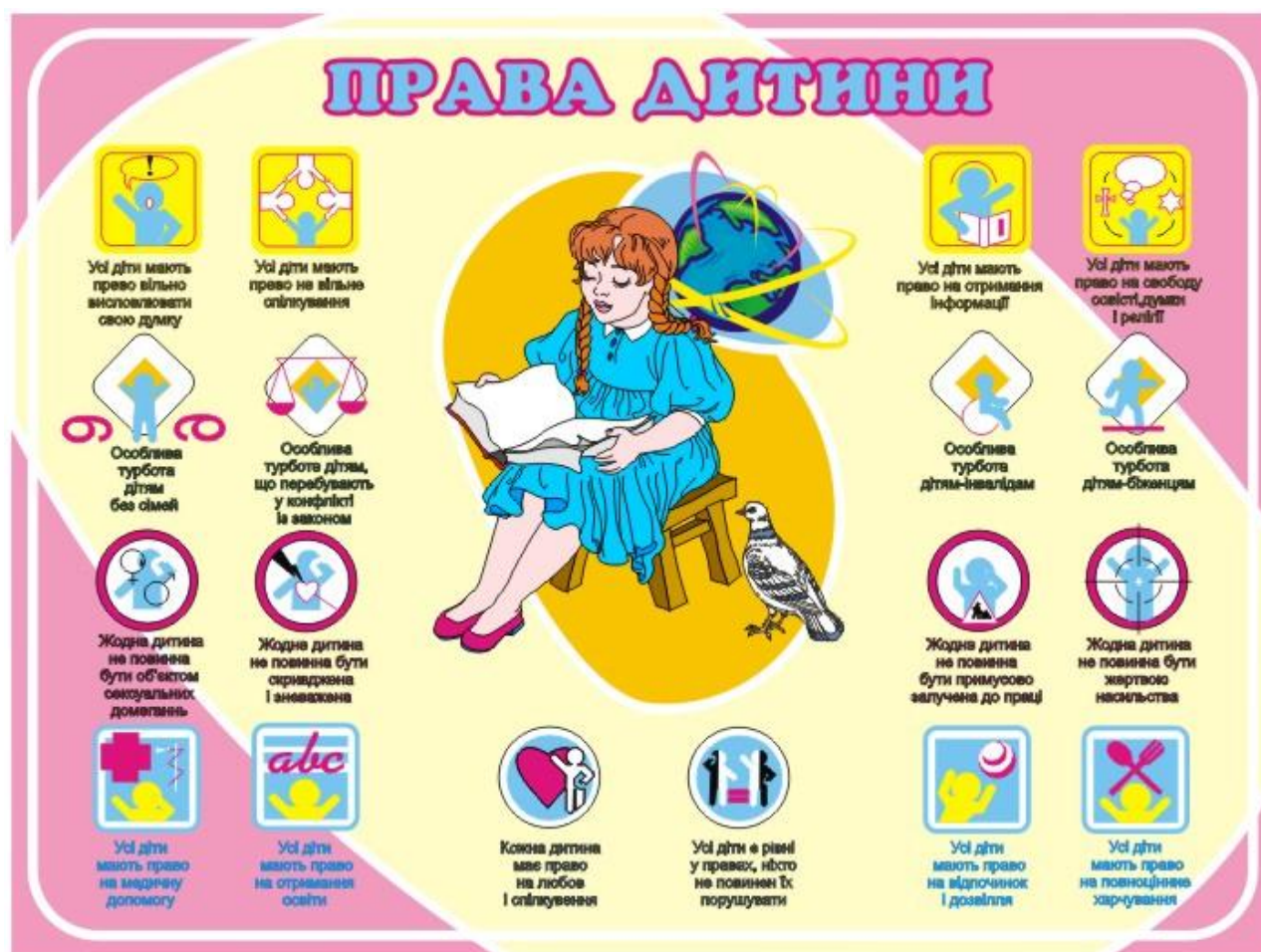
Далі вчитель пропонує дітям повернутися до своїх силуетів, які вони мавлювали та записували на них права. Діти коментують свої силуети і пояснюють, чому саме ці права вони записали. Вчитель пропонує дітям, щоб вони хто бажає дописали на свій силует ті права, які є для них важливими або цінними, але на початку заняття не були записані.

Документи, з якими ми познайомилися – це Ваші права. Ви можете не думати про них, можете не використовувати їх щодня втім Ви маєте знати, що вони існують і вони гарантовані Вам державою.

Підсумкова частина

Вчитель пропонує дітям протягом семи хвилин написати сім речень використавши магічну формулу: «У мене є права. Держава мені їх гарантує. Я знаю свої права. Я вмію ними користуватися.».

7-9 класи

Тема: Права людини починаються з прав дитини

Очікувані результати:

Після цього заняття діти зможуть:

- Визначати поняття права людини;
- Аналізувати документи з прав людини;
- Класифікувати права;
- Пояснювати цінність прав для себе.

Хід заняття

Вступна частина (мотивація).

Вчитель пропонує учням прослухати казку.

Жили собі на Землі мудрі, досвідчені країни, такі як Англія, Франція, Греція та декілька інших. Вони були мудрими отож вирішили вони створити таку собі Раду Європи. Це стало наслідком війни, що мала місце в 1939 - 1945 роках на території Європи. Постановили вони, що подібне не повинне ніколи повторюватись і тому держави - члени Ради Європи ще в 1950 році домовились і закріпили в Європейській Конвенції перелік громадянських і політичних прав, які вони визнали найважливішими та визначили міжнародний механізм контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина. Для цього був створений Європейський суд та Європейська комісія з прав людини. І непогано, скажу я вам, вони співпрацюють, майже як Скаллі і Малдер.

Наприклад, містер Європейський Суд з прав людини розглядає під мікроскопом скарги звичайних людей на порушення державою їх прав і свобод, бо вони хоч і звичайні, маленькі люди, але права мають. Колега Європейського Суду, Європейська комісія з прав і свобод людини розглянула більше 40 тис. індивідуальних скарг. Але не треба сприймати її за сердобольну жіночку, яка всіх притулить і захистить. Ці високоповажні "особи" можуть служити останнім притулком для громадян, бо лише вичерпавши всі засоби відстоювання своїх прав на Батьківщині, можна звернутися до них.

А тим часом маленька дівчинка Україна з'явилася на карті все тієї ж, але Східної Європи. Можливо ви чули про смерть її батька, великого і могутнього СРСР, який в 1990 році, залишив по собі своїм дітям лише борги, економічні хвороби та землі, які невдовзі стали незалежними.

І пішла Україна до старенької Європи, постукала в двері й каже: «Шановні панове! Така от я вже є, прийміть мене до себе, у мене землі родючої - оком не охопити, людей роботящих – майже п'ятдесят мільйонів, а от що з цим добром робити не знаю».

На що старенька добра Європа відповіла:

«Знаємо твої проблеми, але прийняти не можемо.

От дивись, якщо ми законодавчо закріпили за людиною право на достатній життєвий рівень. У нас воно носять реальний, а не декларативний характер. Це право людини забезпечує держава, беручи на себе певні обов'язки».

Україна, що з квадратними очима слухала все це, закричала: «То візьміть до себе, хочу жити як ви, хочу бути багатою!!! рівень, то держава взяла на себе зобов'язання виконувати це право».

«Ні, ні... Треба тобі виконати ряд умов, а тоді приходить».

Попленталася Україна назад, до стольного граду Києва і попросила Верховну ратифікувати Конвенцію про захист прав і основних свобод людини від 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7, 11 до Конвенції та Конвенцію ООН про права дитини.

Придивившись на Заході, вирішила Україна встановити таку собі посаду омбудсмена.

Світовий досвід стверджує, що необхідність в омбудсмені виникає, коли існуючі органи не здійснюють ефективного контролю у сфері управління, і тому виникає необхідність у додаткових механізмах захисту прав і свобод людини. Омбудсмен

покликаний допомагати не тільки окремій особі, а й виявити негативні тенденції, що мають місце у суспільстві.

Нині Уповноваженим представником ВРУ по правах людини є Людмила Денисова. От за таких умов і стала Україна членом Ради Європи.

Далі вчитель пропонує використавши метод «Прес» висловити головну ідею казки.

Інформація для вчителя:

Метод «Прес»

Заздалегідь запишіть чотири етапи технології «Прес» на дошці:

- *Позиція (Я вважаю, що ...)*
- *Обґрунтування (тому що..., оскільки...)*
- *Приклад (наприклад...)*
- *Висновок (Отже..., таким чином).*

Прослухавши висловлювання дітей, учитель наголошує тему та очікувані результати заняття.

Основна частина

Для того, щоб людина могла існувати як біологічна жива істота, їй потрібна можливість мати їжу, одяг, житло. Ці потреби забезпечуються природними правами.

Оскільки людина живе в суспільстві, їй, як члену суспільства, необхідно мати можливість вчитися, працювати, відпочивати, бути вільною і рівноправною з усіма іншими людьми. Це гарантується громадянськими (особистими), економічними та соціальними правами.

Оскільки людина живе в державі, вона має з нею правовий зв'язок. Отже, їй потрібні також можливості брати участь у житті цієї держави, вимагати від держави захисту від будь яких посягань. Це забезпечують політичні права.

10 грудня 2018 року документу, який закріпив всі ці права – Загальна декларація прав людини – виповнюється 70 років.

Словничок.

Права людини – це забезпечені державою можливості задоволення людиною своїх життєвих потреб та інтересів.

Природні права – невідримні, невідчужувані від людини, без яких вона не зможе проявити себе як людина. Вони мають найвищу цінність для людини.

Громадянські (особисті) права – права, які забезпечують життя, особисті цінності, свободу, недоторканість, особисту безпеку, правовий захист.

Політичні права і свободи – визначають можливість громадян приймати участь у здійсненні влади, в керівництві державними справами і в суспільно-політичними справами.

Соціально-економічні права – це можливості брати участь у сфері матеріального виробництва та розподілу матеріальних благ.

Далі вчитель пропонує дітям попрацювати з Загальною декларацією прав людини (додаток № 1) та зачитати з неї права, які відносяться:

- до природних;
- громадянських;
- політичних;
- соціально-економічних прав.

Вчитель записує ті права, які називають діти на аркуші паперу з заголовком відповідної групи.

Далі вчитель вішає листочки з записаними правами в чотирьох кутах класу і пропонує дітям, скориставшись технологією «Займи позицію» визначитись, яку групу прав вони вважають найважливішою для людини.

Інформація для вчителя:

Технологія «Займи позицію».

- 1. Запропонуйте учням дискусійне питання і попросіть їх визначити власну позицію щодо нього.*
- 2. Розмістіть плакати з варіантами відповідей у протилежних кінцях кімнати.*
- 3. Попросіть учнів стати біля відповідного плакату, залежно від їхньої думки.*
- 4. Виберіть декілька учнів і попросіть їх обґрунтувати свою позицію.*
- 5. Після викладу різних точок зору запитайте чи не змінив хто-небудь з учасників своєї думки і чи не хоче перейти до іншого плакату. Запропонуйте учням перейти і обґрунтувати причини свого переходу*

Далі вчитель наголошує, що для реалізації людиною прав і свобод недостатньо визнати їх державою, недостатньо знати їх. Необхідно мати та знати механізми та процедури захисту прав людини та громадянина.

Вчитель пропонує учням назвати суб'єкти (установи, структури) захисту прав людини, які їм відомі.

Діти називають, а вчитель їх записує на дошці.

Коли діти назвуть ці структури, вчитель може виділити серед них:

- регіональні,
- державні,
- міжнародні.

Європейський суд захисту прав людини в Страсбурзі

Європейський суд з прав людини - організація створена для контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина закріплених в Європейській конвенції з прав людини, яка була ратифікована в 1953 році.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Конституція України, ст. 55). Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради з прав людини (Конституція України, ст. 101)

ОМБУДСМЕН – (в перекладі зі шведського – представник чийхсь інтересів) – спеціальна посадова особа парламенту, яка спостерігає за законністю дій державних органів та дотриманням прав і свобод громадян.

Верховна Рада України 3 квітня 2018 року обрала Людмилу Денісову Уповноваженим парламенту з прав людини.

**Витяг із Закону України від 23.12.1997 N 776/97-ВР «Про
Уповноваженого Верховної Ради України
з прав людини»**

Стаття 3. Мета парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина

Метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є:

- 1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;
- 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами, зазначеними у статті 2 цього Закону;
- 3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;
- 4) сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі;
- 5) поліпшення і подальших розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина;
- 6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод;
- 7) сприяння правовій інформованості

Указом Президента України від 11 серпня 2011 року N 8113 2011 року в Україні запроваджено інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини.

У грудні 2014 року Уповноваженим Президента України з прав дитини було призначено Кулешу Миколу Миколайовича.

Положення Про Уповноваженого Президента України з прав дитини

5. *Уповноважений Президента України з прав дитини (далі - Уповноважений) забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері.*

6. Уповноважений керується у своїй діяльності Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, актами Президента України, а також цим Положенням.
7. Уповноважений здійснює свою діяльність на основі принципів гуманності, неупередженості, об'єктивності, доступності та конфіденційності.
8. Основними завданнями Уповноваженого є:

1) постійний моніторинг дотримання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини;

2) внесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини;

3) здійснення заходів, спрямованих на захист і відновлення порушених прав та законних інтересів дитини, інформування громадськості про такі заходи та їх результати;

4) підготовка заходів за участю Президента України, у тому числі міжнародного характеру, з питань, що стосуються дітей;

5) здійснення заходів щодо налагодження взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав та законних інтересів дитини.

6) Уповноважений відповідно до покладених на нього завдань має право:

1) аналізувати та узагальнювати практику застосування законодавства з питань забезпечення та захисту прав і законних інтересів дитини, брати у встановленому порядку участь в опрацюванні проектів законів, актів Президента України з цих питань;

2) аналізувати становище дітей в Україні, дотримання їх конституційних прав, вносити центральним та місцевим органам виконавчої влади, іншим державним органам, органам місцевого самоврядування пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у сфері захисту прав і законних інтересів дитини;

3) відвідувати в установленому порядку спеціальні установи для дітей, заклади соціального захисту дітей та інші заклади, в яких перебувають діти, у тому числі місця тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи виконання покарань, психіатричні заклади, спеціальні навчально-виховні установи, опитувати осіб, які там перебувають, та отримувати інформацію про умови їх тримання;

4) звертатися до державних органів щодо сприяння вирішенню питань, віднесених до компетенції Уповноваженого;

5) запитувати та одержувати в установленому порядку від структурних підрозділів Адміністрації Президента України, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, утворених Президентом України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій необхідні інформацію, документи і матеріали, у тому числі з обмеженим доступом, з питань, що належать до компетенції Уповноваженого;

6) залучати в разі потреби в установленому порядку до опрацювання окремих питань представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також експертів, учених та фахівців, у тому числі на договірній основі;

7) брати в установленому порядку участь у засіданнях державних органів з питань, що належать до компетенції Уповноваженого;

8) звертатися до державних органів, у тому числі правоохоронних, з питань відновлення порушених прав та законних інтересів дитини, щодо виявлених фактів порушень прав та законних інтересів дитини, а також щодо притягнення в установленому порядку до відповідальності посадових осіб, винних у таких порушеннях;

9) вивчати в установленому порядку стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах для дітей і закладах соціального захисту дітей, стан виховної роботи з дітьми у навчальних закладах;

10) сприяти впровадженню громадського контролю за дотриманням прав та законних інтересів дітей в дитячих закладах, закладах соціального захисту дітей;

11) взаємодіяти з організаціями, у тому числі міжнародними, з питань захисту прав та законних інтересів дитини;

- 12) надавати громадянам, зокрема дітям, консультації про права дитини, способи їх реалізації та захисту;
- 13) звертатися до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з пропозиціями щодо поліпшення умов проживання, виховання та захисту дітей, оптимізації мережі закладів для дітей; можливих дій в інтересах дитини;
- 14) брати в установленому порядку участь у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, утворених Президентом України;
- 15) сприяти реалізації громадських програм і проектів соціального спрямування з метою забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів дітей.

Підсумкова частина

Вчитель пропонує дітям протягом 5 хвилин скласти вірш – сінквейн з ключовим словом «права».

***Сінквейн – це вірш, який складається з п'яти рядків.
В ньому людина висловлює своє ставлення
до проблеми чи поняття.***

Порядок написання вірша такий:

- 1 – й рядок – одне ключове слово, яке визначає зміст сінквейна.
- 2 – й рядок – два прикметники, які характеризують дане поняття.
- 3 – й рядок – три дієслова, які показують дію поняття.
- 4 – й рядок – коротке речення, в якому автор висловлює своє ставлення.
- 5 – й рядок – одне слово, зазвичай іменник, через яке людина висловлює свої почуття, асоціації відносно поняття.

10 – 11 класи

10 грудня – Міжнародний день прав людини

Тема: Права людини

Після цього заняття діти зможуть:

- Визначати поняття прав людини;
- Аналізувати документи з прав людини,
- Класифікувати права;
- Пояснювати цінність прав для себе.

Словничок

Громадянські обов'язки – передбачені законодавством та панівною етико-моральною системою суспільних цінностей правомірні суспільно значущі дії (вчинки) громадянина, спрямовані на підтримку державного та суспільного ладу.

Громадянські свободи – це способи (форми) можливої правомірної поведінки особи в суспільстві.

Громадянські(особисті) права – це закріплені законом можливості людини, що забезпечують її фізичне існування та визначають соціальне буття.

Конституційні обов'язки – це визначені Основним Законом різновиди обов'язкової поведінки особи, недотримання якої зумовлює правові наслідки.

Культурні права – це закріплені законом можливості збереження і розвитку національної самобутності особи, мови, культури, доступ до духовних надбань людства, їх засвоєння, використання та участь у їхньому подальшому розвитку, а також право жити в такому довіллі, яке є чистим, захищеним від забруднень і нищення.

Політичні права – це закріплені законом можливості людини брати участь в управлінні державними справами та в суспільно-політичному житті країни.

Соціально-економічні права – це закріплені законом можливості людини, які дають змогу реалізувати свої здібності та створювати засади для існування беручи участь у виробництві, розподілі та споживанні матеріальних благ.

Хід заняття

Вступна частина (мотивація).

Вчитель пропонує учням намалювати сходинки.

Далі вчитель просить учнів пригадати права, які вони мають відповідно до стандартів прав людини, закріплених в Україні.

Далі учні вибирають та записують 5 – 7 прав, які вони вважають найголовнішими для себе та розміщують їх на сходинках в порядку зменшення значимості для кожного з них.

Після презентації «сходинок прав» та коментарів до них учитель оголошує тему та очікування від заняття.

Основна частина

Вчитель інформує клас, що шлях людства до сучасного розуміння прав людини був досить тривалим.

В свій час Біблія і навіть добіблійні джерела містили положення про цінність людського життя, недоторканість приватної власності, про заборону посягання на честь і гідність людини, про рівність людей перед судом тощо. В античних полісах вперше виникли ідеї демократії і початкові мрії про правову державу. Громадяни мали право на свободу, на участь в управлінні державою, на приватну власність.

Значного розвитку ідея прав людини набула в період аграрної та індустріальної цивілізацій.

Дітям пропонується пригадати з курсу історії документи, в яких закладені ідеї захисту прав людини.

Далі вчитель знайомить дітей з переліком міжнародно-правових документів ХХ століття, що регламентують права людини:

Міні-лекція

Міжнародно-правові акти в галузі прав людини прийнято називати міжнародними стандартами. Цим терміном охоплюються різноманітні норми, такі, як правила міжнародних договорів, резолюції міжнародних організацій, політичні домовленості типу Гельсінського За «ключного акта, документів Віденської і Копенгагенської зустрічей ОБСЄ (НБСЄ), міжнародні звичаї.

До числа основних міжнародно-правових актів в галузі прав людини належать:

- *Загальна декларація прав людини 1948 року;*
- *Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року (підписаний Україною 20.03.1968 р.; ратифікований Україною 19.10.1973 р.; вступив у дію для України 3.01. 1976 р.);*
- *Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року (відповідно 20.03.1968 р.; 19.10.1973 р.; 23.03.1976 р.);*
- *Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року (вступив у дію 23.03.1976 р.; Україна приєдналася 25.12.1990 р.);*
- *Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 року (підписана Україною 16.12.1949 р.; ратифікована Україною 22.07.1954 р.; вступила в дію для України 15.02. 1955 р.);*
- *Міжнародна конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації 1966 року (підписана Україною 7.03.1966 р.; ратифікована Україною 21.01.1969 р.; вступила в дію для України 7.04.1969 р.);*
- *Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року (підписана Україною 9.12.1995 р.; ратифікована Україною 17.07. 1996 р.);*
- *Конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього 1973 року (підписана Україною 20.02.1974 р.; ратифікована Україною 15.10.1975 р.; вступила в дію для України 18.07. 1976 р.);*
- *Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації у відношенні до жінок 1979 року (підписана Україною 17.07.1980 р.; ратифікована Україною 24.12.1980 р.; вступила в дію для України 3.09.1981 р.);*
- *Конвенція про права дитини 1989 року (підписана Україною 14.02.1990 р.; ратифікована Україною 28.02.1991 р.; вступила в дію для України 27.09.1991 р.) і ін.*
- *Важливе місце в міжнародно-правовому масиві стандартів прав людини належить Заключному акту Ради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року і*

документам, прийнятим у рамках загальноєвропейського процесу, «розрядки» міжнародної напруженості — Підсумковому документу Віденської зустрічі 1986 року представників держав-учасниць НБСЄ; Документу Копенгагенської наради Конференції з людського виміру НБСЄ 1990 року; Паризькій Хартії для нової Європи 1990 року й іншим.

✎ Всеосяжні зусилля в сфері захисту прав і свобод людини беруть початок із Статуту ООН, де в якості однієї з основних своїх цілей Об'єднані Нації проголосили «знову затвердити віру в основні права людини, у гідність і цінність людської особистості, у рівноправність чоловіків і жінок і в рівність прав великих і малих націй». Розробка і прийняття в рамках ООН Білля про права людини, що включає Загальну декларацію прав людини 1948 року, Пакт про громадянські та політичні права з Факультативними протоколами до нього і Пакт про економічні, соціальні та культурні права, відкриті для підписання в 1966 році, ознаменували якісно новий етап у розвитку міжнародних норм з прав людини. Предметом цих міжнародних актів є не окремі права або захист особливої категорії осіб, а права всіх індивідів у всіх сферах суспільного життя.

Права людини і громадянина, відповідно до міжнародної класифікації, поділяють на види. Прийнято представляти їх у зведеному вигляді як групи прав:

- громадянські (особисті) права
- політичні права
- соціально-економічні права
- культурні права
- екологічні права

Вчитель пропонує учням об'єднатися в п'ять груп, опрацювати основні документи в галузі захисту прав людини.

- Загальна декларація прав людини (додаток №1)
- Конвенція ООН про права дитини (додаток №2)
- Конституція України, розділ II (додаток №3) та виписати:

Перша група – громадянські (особисті) права;

Друга група – політичні права;

Третя група – соціально-економічні права;

Четверта група – культурні права;

П'ята група – екологічні права.

Після закінчення роботи групи презентують результати роботи та обґрунтовують важливість тієї групи прав, над якою вони працювали.

Вчитель наголошує, що працюючи з документами окрім поняття „права” учні зустріли поняття „свободи”.

Далі вчитель запитує, як учні розуміють поняття «громадянські свободи»?

Вислухавши думки дітей учитель просить їх переглянути другий розділ Конституції України та назвати, які свободи людини і громадянина в ньому закріплені.

Далі вчитель просить учнів пояснити:

❓ У чому цінність даних свобод для українського суспільства?

Вчитель наголошує, що для того, щоб суспільство розвивалося нормально, його громадяни повинні не лише користуватися правами, але й виконувати обов'язки. Вчитель звертається до дітей.

- Які обов'язки є у Вас в сім'ї?
- Які обов'язки є у Вас один перед одним?
- Які обов'язки є у Вас в суспільстві?

Далі вчитель запитує учнів, чи завжди вони виконують свої обов'язки? Чи важко виконувати свої обов'язки?

Педагог пропонує дітям об'єднатися у пари та, працюючи над статтями 65-68

Конституції України, виписати в зошити обов'язки громадян України за рівнем суспільної значущості від найважливішого обов'язку до найменш важливого.

Вчитель пропонує кільком парам презентувати роботу та прокоментувати свою позицію.

Підсумкова частина

Вчитель пропонує учням уявити себе на 5 хвилин архітекторами.

Вам запропонували, наголошує вчитель, бути автором пам'ятнику прав людини, щоб ви зобразили.

Дітям дається 5 хвилин для того, щоб вони намалювали схематичний ескіз.

Учні презентують результати роботи, пояснюючи свою ідею.

Правові квести

Квест (від англ. *quest* - пошук, пошуки пригод) - аматорське спортивно-інтелектуальне змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями.

Під час гри команди вирішують логічні завдання, здійснюють пошук на місцевості, будують оптимальні маршрути переміщення, шукають оригінальні рішення і підказки.

Після завершення чергового завдання команди переходять до виконання наступного. Перемагає команда, що виконала всі завдання швидше за інших.

Квест № 1 Замок правосуддя

Розробники:

Оникійчук О.Й. (вчитель історії та правознавства Черемошнянської ЗОШ І-ІІст. Житомирського району Житомирської області)

Невмержицька Н.А. (вчитель історії та правознавства Троковицького природничо-екологічного ліцею Черняхівського ліцею Житомирської області)

Очікувані результати:

- застосовувати юридичні знання на практиці;
- висловлювати власну думку щодо проблем правопорушень;
- називати види покарань;
- пояснювати правові дефініції;
- створити пам'ятку;

Тип квесту: **лінійний**.

Обладнання: мультимедійний проектор, роздатковий матеріал, чотири маршрутні листи.

Хід квесту

I. Вступна частина

Слово вчителя. Ми з вами розпочинаємо екскурсію замком правосуддя за певним маршрутом, що має п'ять веж.

Маршрут квесту		
№	Назва станції	Ключ
1	Вежа «Канцелярія»	
2	Вежа «Бібліотека»	
3	Вежа «Адвокат»	
4	«Судова вежа»	
5	«Церемоніальна вежа» (Дедлайн)	

(Відвідування кімнат замку передбачає проходження певних випробувань).

У разі успішного їх подолання команда отримає підказку, що знадобиться в церемоніальній залі. Там вас чекає фінальне завдання.

II. Основна частина

Станція 1. Вежа «Канцелярія»

У кожній установі є відділ, що перевіряє правильність заповнення документів. Так і в нашому замку перша вежа отримала серед служителів назву «Канцелярська». Вам пропонують виконати завдання й спробувати отримати ключ.

Завдання 1. Асоціації

Які виникають у вас асоціації, коли ви чуєте слово правопорушення? Наведіть приклади. Можна у формі малюнка:

Завдання 2. Текстовий редактор

Відредагуйте текст, заповнивши пропуски.

Приклад тексту:

«Кримінальне право — це галузь _____ права, система норм, що встановлюють, які суспільно _____ дії є _____ коло осіб, яких можна притягнути до _____ відповідальності та _____, які застосовують до таких осіб.

Головним джерелом кримінального права є _____, що прийнятий в _____ році та складається з _____ частин.

Відповідь. «Кримінальне право — це галузь ... (публічного) права, система норм, що встановлюють, які суспільно ... (небезпечні) дії є ... (злочином), коло осіб, яких можна притягнути до ... (кримінальної) відповідальності та ... (покарання), що застосовують до таких осіб.

Головним джерелом кримінального права є (Кримінальний Кодекс України), який прийнятий у (2001) році та складається з (2) частин.

Завдання 3. Логічний вибір

Знайдіть зайве поняття в логічному ланцюжку й поясніть свій вибір.

1. СБУ, МВС, ДФС, ДПС, КСУ

2. Обмеження волі, позбавлення волі, виправні роботи, конфіскація майна, смертна кара.

3. Неповнолітній, вагітна жінка, людина з інвалідністю, людина похилого віку, особа з психічними розладами.

Відповідь:

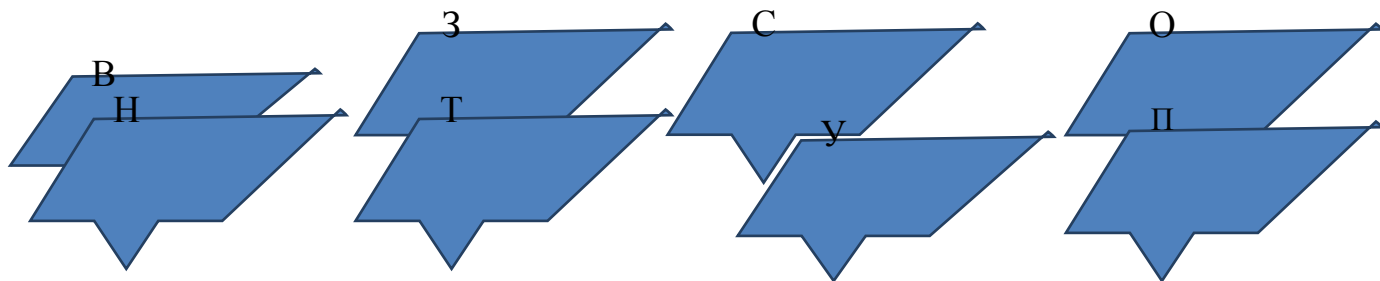
1. Зайвим є КСУ тому, що решта — це правоохоронні органи, діяльність яких націлена на досудове слідство кримінальних правопорушень або на їхнє запобігання.

2. Зайвим є смертна кара, що не передбачена Кримінальним Кодексом України як вид покарання.

3. Зайвим є особа з психічними розладами, адже вона не може бути суб'єктом злочину й не є деліктоздатна.

Завдання 4. Зорепад

Команди отримують картки із зображенням сузір'я Близнюків, у якому зірки позначені фігурами з першими літерами понять, що потрібно розшифрувати. Поняття розташовані нижче під зображенням у порядку сполучення зірок у сузір'ї. Результатом завдання є сполучення зірок сузір'я:

1. Проти нього скоєно злочин — ...
2. Особи, які беруть участь у злочині — ...
3. Протиправне суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність), що скоїла особа, яка може нести відповідальність, і передбачене Кримінальним кодексом України — ...
4. Особа, яка безпосередньо вчинила протиправні дії —...
5. Особа, яка залучила до участі в злочині інших осіб —...
6. Злочини, за які передбачено покарання до 10 років позбавлення волі —...

7. Вид провини, коли злочинець розуміє небезпеку скоєного ним, свідомо порушує закон і хоче, щоб було завдано шкоду — це ...
8. Одна з форм вини, що характеризується легковажним розрахунком на запобігання шкідливих наслідків діяння особи або відсутністю передбачення настання таких наслідків -...

Відповідь. 1. Об'єкт; 2. Співучасники; 3. Злочин; 4. Виконавець;
5. Підмовник; 6. Тяжкі; 7. Умисел; 8. Необережність.

Ключ 1 — 8.

Станція 2. Вежа «Бібліотека»

Завдання 1. «Правові поняття»

У цій вежі зберігають сувої, що дають змогу служителям правосуддя класифікувати злочини. Проте кілька днів тому через стихійне лихо було втрачено частину основного сувою, у якому прописано норму злочину, що має чітку структуру та елементи. Дайте визначення елементам злочину для подальшого здійснення правосуддя.

Суб'єкт злочину	
Об'єкт злочину	
Суб'єктивна сторона	
Об'єктивна сторона	

Завдання 2. «Логічні пари»

Ви визначили основні елементи складу злочину, тепер спробуйте визначити об'єкт злочину в запропонованих кримінальних правопорушеннях.

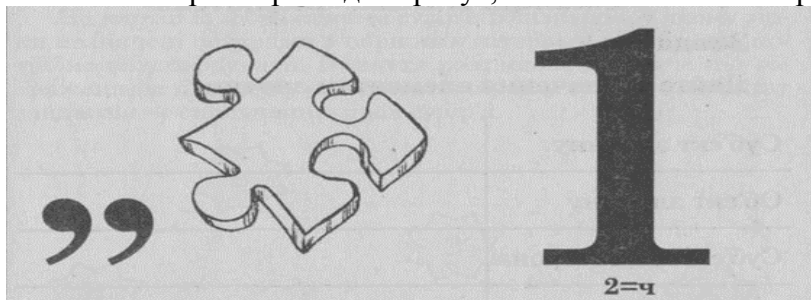
№ з/п	Кримінальне правопорушення	Об'єкт злочину
1	Грабіж	
2	Ненавмисне вбивство	
3	Диверсія	
4	Сепаратизм	
5	Радіаційне забруднення	

Відповідь:

№ з/п	Кримінальне правопорушення	Об'єкт злочину
1	Грабіж	Власність
2	Ненавмисне вбивство	Життя
3	Диверсія	Державна безпека
4	Сепаратизм	Територіальна цілісність
5	Радіаційне забруднення	Екологічна безпека

Завдання 3. «Правовий ребус»

Вам потрібно розгадати ребус, назвати й пояснити правовий термін

Відповідь. Злочин.

Завдання 4. «Анаграма»

Групі пропонують анаграму, за даними якої необхідно знайти вихідні слова(поняття), пов'язані з темою «...». Що їх об'єднує?

СІНЛОТГУВАХ	ЖДАКАРІК	ЧНЗИОЛ	ШАТРЕ
ТФШРА	Б'КЄОТ	ТБ'УЄКС	ДПІВДАБТСОЛІНЬВІ

Відповідь. Хуліганство, крадіжка, злочин, арешт, штраф, об'єкт, суб'єкт, відповідальність

Ключ 2— 14.

Станція 3. Вежа «Адвокат»

Учитель. У багатьох кримінальних правопорушеннях об'єктом є власність. Саме в цій вежі навчають адвокатів мудрості юриспруденції. Спробуйте виконати одне із завдань, що колись вирішували молоді адвокати.

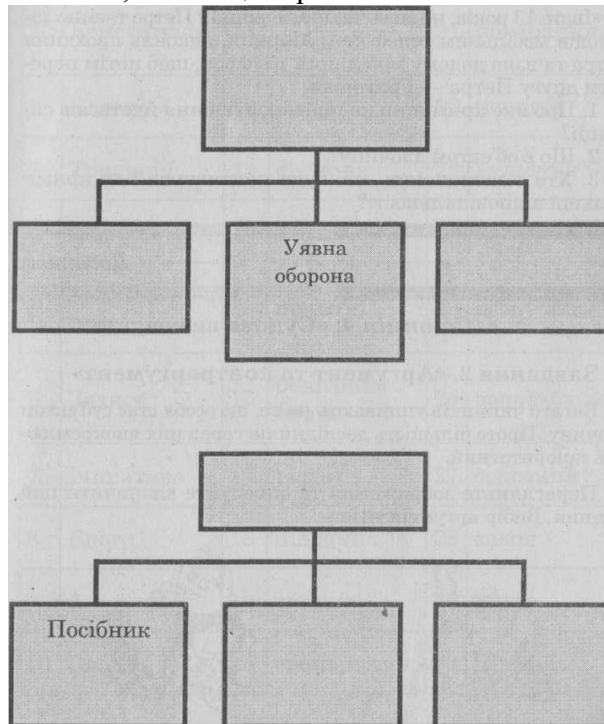
Завдання 1. «Знайди пару»

1. Крадіжка (ст. 185 ККУ)	А) вимога передачі чужого майна чи право на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб;
2. Грабіж (ст. 186 ККУ)	Б) заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою;
3. Розбій (ст. 187 ККУ)	В) таємне викрадення чужого майна;
4. Вимагання (ст. 189 ККУ)	Г) напад для заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала такого нападу, або з погрозою застосування такого насильства;
5. Шахрайство (190 ККУ)	Д) відкрите викрадення чужого майна.

Відповідь. 1 — В. 2 — Д. 3 — Г. 4 — А. 5 — Б.

Завдання 2. «Правова павутина»

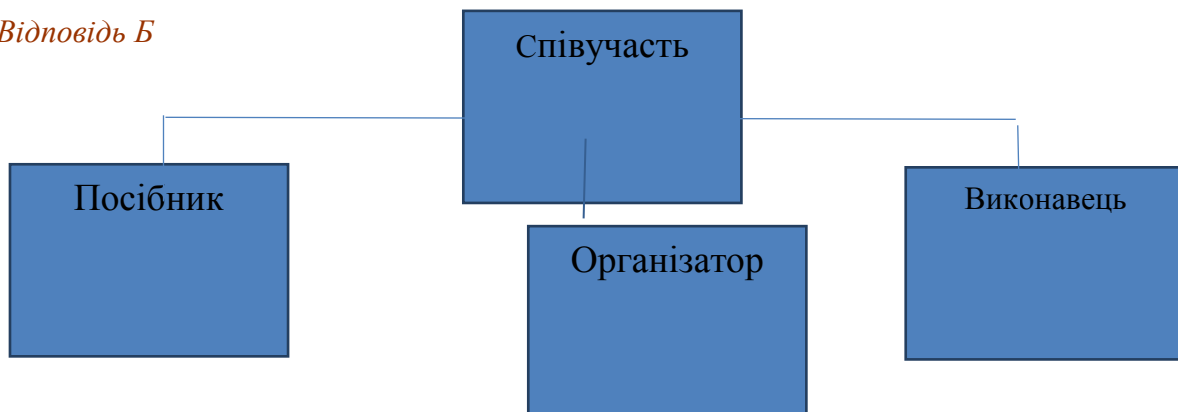
Ураховуючи запропоновані словосполучення в схемі визначте, до якого більш ширшого поняття воно належить, та які ще терміни й поняття спільні до головного:

Відповідь. А

Відповідь Б

Станція 4. «Судова вежа»

Завдання 1. «Юридична ситуація»

Ви змогли ще раз ознайомитися із загальною характеристикою кримінального права, основними поняттями, якими оперує Кримінальний кодекс України. Тому теорію потрібно закріпити практикою. Допоможіть молодому судді порадою.

«Іван, 13 років, не знаючи, що 16 річний Петро таємно заволодів мобільним телефоном Марини, виконав прохання Петра та взяв додому мобільний телефон, щоб потім передати другу Петра — Григорію».

1. Про яке кримінальне правопорушення йдеться в ситуації?
2. Що є об'єктом злочину?
3. Хто з зазначених осіб буде притягнутий до кримінальної відповідальності?

Відповідь:

1. Крадіжка.
2. Власність.
3. Петро, який скоїв кримінальне правопорушення й досяг віку кримінальної відповідальності. Своєю чергою Іван не може бути притягнутий, адже не досяг віку, з якого можна притягнути до кримінальної відповідальності, і не є суб'єктом злочину. З іншої точки зору він є «знаряддя злочину», адже його намагався використати Петро, а тому відсутня суб'єктивна сторона в діях Івана.

Завдання 2. «Аргумент та контраргумент»

Багато чинників впливають на те, що особа стає суб'єктом злочину. Проте більшість дослідників серед них виокремлюють пріоритетний.

Перегляньте зображення та спробуйте визначити цей чинник. Вибір аргументуйте.

Відповідь. Низька правосвідомість або правова культура.

Завдання 3. «Знайди правопорушення»

Подивіться уривки мультфільмів і визначте які права тут порушено

Відповідь.

Стаття 296 Кримінального Кодексу України. Хуліганство.

Стаття 162 Кримінального Кодексу України. Порушення недоторканості житла

Стаття 146 Кримінального Кодексу України. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини

Стаття 289 Кримінального Кодексу України. Незаконне заволодіння транспортним засобом

Стаття 194 Кримінального Кодексу України. Умисне знешкодження або пошкодження майна

Стаття 121 Кримінального Кодексу України. Умисне тяжке тілесне ушкодження

Стаття 175-1 Кодекс України про адміністративні правопорушення. Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях

Стаття 164 Кодекс України про адміністративні правопорушення. Порушення порядку провадження господарської діяльності

Завдання 4. «Створи пам'ятку»

Учням пропонується створити пам'ятку «чому не можна вчиняти правопорушення?»

Відповідь.

1. Якщо на людині тавро злочинця, якщо вона була засуджена до покарання, їй потім доводиться дуже важко – її не візьмуть на пристойну роботу, іноді не випустять за кордон.
2. Щоб не стати «вигнанцем», завжди чини добрі справи і не піддавайся на провокації!
3. Запам'ятай головне – незнання закону не звільняє від відповідальності!

Ключ 4 — 28

**Станція 5. «Церемоніальна зала Дедлайн»
(фінальне завдання)**

Разом усі ключі дають змогу розшифрувати вираз античного філософа. Вам потрібно вибрати з таблиці й розставити слова в запропонованій схемі:

1	Конституція	11	відповідальність	21	покарання
2	Кодекс	12	суд	22	порядок
3	Традиція	13	функція	23	культура
4	Мораль	14	народ	24	монархія

5	законодавство	15	право	25	республіка
6	Захист	16	релігійна норма	26	додатковий
7	Ініціатива	17	тиранія	27	основний
8	Благо	18	підданий	28	закон
9	Апатрид	19	вищир	29	сенат
10	Влада	20	громадянин	30	державна

«ключ
1 ключ
2 —
ключ 3
ключ
4»

Правильна відповідь:
«Благо народу — вищий закон». (Цицерон).

III. Заклучна частина

Рефлексія.

Завершальне слово вчителя.

Вправа «Виправлення»

Візьміть скрепку і випростайте її у вигляді рівного дротика, а потім зігніть так, щоб знову вийшла скрепка. Чи набрала скрепка попередньої форми? Чому? А чи може людина зробити один раз зло, і не чинити негативних вчинків знову і знову? Задумаймося.

Перегляд притчі «Все у твоїх руках»

Підсумки квесту і вручення сертифікатів

Правовий квест № 2: «Я ЗНАЮ СВОЇ ПРАВА»

Розробники:

Любенюк А.І. (вчитель історії та правознавства Перганської ЗОШ І-ІІ ст. Андрушівського району Житомирської області)

Рупік Д.С. (Заболоцька ЗОШ І-ІІІ ст. Радомисльського району Житомирської області)

Очікувані результати:

- формувати знання учнів про права дитини, поняття про нерозривний зв'язок прав та обов'язків, уявлення про захист прав дитини в Україні, вміння розрізняти дійсне та уявне порушення прав;
- розвивати навички роботи в групах, логічне мислення, вміння виділяти головне в тексті, пам'ять;
- розвивати вміння аналізувати зміст окремих статей Конвенції ООН про права дитини та практичного застосування їх у житті; спонукати учнів до активного мислення, аргументовано доводити власну думку, працювати в групі;
- виховувати повагу до прав людини, співчуття до людей, чиї права порушуються, взаємоповагу, толерантність.

Попередня підготовка: до проведення заходу в якості інструкторів залучаються старшокласники, обізнані у питаннях правознавства (10 учнів), вони беруть участь у підготовці завдань для етапів квесту та проведенні заходу.

Обладнання: мультимедійний комплекс, бланки тестів, кольорові стрічки, призи, м'яч, конверти, кросворди, матеріали завдань, таблички з позначенням етапів.

Запрошені: учні – старшокласники – інструктори квесту, вчитель правознавства, шкільний психолог, соціальний педагог, класні керівники.

Форма заходу: квест.

ХІД ЗАХОДУ

І. Організаційний момент

Учні класу заходять до класної кімнати, їх зустрічають інструктори квесту - старшокласники. Кожний учень вибирає колір стрічки (червоний, жовтий або зелений) та прикріплює її на одяг. Інструктори розміщують учнів по командних місцях відповідно до кольору.

Ведучий. Добрий день. Сьогодні ми з вами відправимося у захоплюючий світ квесту. Хто знає, що таке квест?

Квест — це спортивно-інтелектуальна командна гра, мета якої — швидше та якісніше від інших команд дістатися фінішу, виконуючи в процесі різні інтелектуальні та спортивні завдання та знайти предмет пошуків.

- **Що ми з вами будемо шукати?** - Цінні подарунки, звичайно, але найголовніше – інформацію.

- **Про що?** – Про права дитини. Оскільки головною метою правового квесту є отримання знань про права дитини, на фінішній прямій квесту буде проведено бліц - турнір, який виявить команду, яка найкраще опрацювала протягом квесту текст Конвенції про права дитини і більше дізналась про права дітей. Ця команда отримає додатковий бал до зароблених на інших етапах.

- **Навіщо дитині потрібні права?** Адже дорослі доглядають її, забезпечують всім необхідним ...

- **Чи згодні ви з такою думкою:** «Мої права – це мої можливості, мої свободи»? Прокоментуйте це твердження.

Оскільки гра командна, вона передбачає певні правила для членів команд:

- Швидко розподіліть ролі в групі: капітан (організовує роботу, відповідає за маршрутний лист, приймає остаточне рішення), секретар (записує відповіді на завдання), дослідники (ретельно вивчають текст Конвенції про права дитини і допомагають іншим запам'ятати якомога більше прав, визначених нею).
- Дотримуйтесь правил активного слухання, головне — не перебивайте один одного і інструктора.
- Обговорюйте ідеї, а не особи учнів, які висловили цю ідею.
- Утримуйтесь від оцінок та образ учасників групи.
- Намагайтеся дійти спільної думки.

Від чітких і швидких дій групи залежить її успіх. Команда, яка зуміє злагоджено і швидко пройти всі етапи, переможе.

II. Ознайомлення із правилами гри

1. На старті кожна команда отримує:

- **Маршрутний лист.** Він протягом всього квесту знаходиться у капітана. На кожному етапі інструктори заносять в нього бали, зароблені командою. (Додаток 8)
- **Текст** Конвенції про права дитини. Він знаходиться у дослідників. На кожному етапі команда звертається до тексту цього документа, щоб знайти відповіді на питання або підказку.
- **Конверт із підказкою.** В ньому міститься картка із номером статті Конвенції – це підказка про адресу наступного етапу. Потрібно уважно прочитати статтю Конвенції і визначити місце на території школи, в якому можуть забезпечуватись права, описані у відповідній статті.

Можливі такі варіанти етапів: медпункт, спортзал, шкільний буфет, комп'ютерний клас. Всі етапи імпровізовані, вони розташовані поблизу класної кімнати, в якій ми знаходимось, на всіх етапах на вас очікують досвідчені квест-інструктори з ліцею.

Із старту до фінішу кожен команду супроводжують квест - інструктори. (Ведучий представляє квест - інструкторів групам).

2. Робота на етапах квесту:

- Прибувши на етап, капітан команди віддає інструктору маршрутний лист.
- Всі члени команди уважно слухають інструктаж щодо виконання завдання етапу, обговорюють його розв'язання, дотримуючись правил роботи в групі, секретар записує відповіді, якщо в цьому є необхідність.
- Інструктори перевіряють правильність виконання, оцінюють балами роботу команди та дисципліну під час проходження етапу, заносять відомості до маршрутного листа, видають конверт із підказкою.
- Команда відправляється до наступного етапу.
- Коли команда отримує конверт з підказкою «FINISH», вона повертається до класної кімнати, з якої вирушила.

3. Етап «Фініш»

- Прибувши на фініш, капітан віддає маршрутний лист інструкторові, члени команди займають свої місця.
- На фініші на команди очікує блиц-турнір, на якому, не звертаючись до тексту Конвенції, команди мають назвати якомога більше прав, окреслених Конвенцією про права дитини.

Команда, яка пригадає найбільше прав, отримає додатковий бал до зароблених на всіх етапах квесту.

Підведення підсумків гри, нагородження переможців цінними призами.

III. Проходження етапів гри

Маршрутний лист

Назва команди _____			
Капітан команди _____			
№ п/п	Назва станції	Кількість отриманих балів	Примітка
1.	Старт		
2.			
3.			
4.			
5.			
6.	Фініш		
		Всього _____	

1. Етап «Старт»

Ведучий: На етапі «Старт» ви дізнаєтесь про те, коли і як виникла Конвенція ООН про права дитини, як побудовано цей міжнародний документ, які закони охороняють права дитини в Україні. Розповідь супроводжуватиметься слайдами. Будьте уважними, намагайтесь запам'ятати якомога більше відомостей, тому що після ознайомлення з інформацією кожен з вас має виконати тестове завдання на знання основних положень Конвенції.

Конвенція ООН про права дитини - це угода між країнами. В ній записано, як уряд кожної країни має дбати про дітей. Текст Конвенції про права дитини готувався, обговорювався та узгоджувався більше десяти років.

Конвенція була прийнята та відкрита для підписання та приєднання резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року.)

Цей особливий документ було ратифіковано 191 країною світу. Це означає, що 191 країна взяла зобов'язання захищати права дітей.

Україна приєдналась до Конвенції ООН про права дитини в перший же рік своєї незалежності. Конвенція ООН про права дитини була ратифікована 27 лютого 1991 та набула чинності для України 27 вересня 1991. В нашій країні права неповнолітніх виділені окремими статтями Сімейного, Цивільного та Кримінального кодексів України, а також регулюються окремими законами, такими як закони «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю».

Державні органи та міністерства України покликані відповідати за дотримання прав дитини в Україні. У 2011 році, нарешті, було введено посаду уповноваженого Президента України з прав дитини. Ним є Кулеба Микола Миколайович. Багато зусиль також докладають громадські організації, в тому числі і в нашому місті, щоб кожна дитина почувала себе захищеною законом повноцінним членом суспільства.

Конвенція ООН про права дитини містить 54 статті. В них ви знайдете 40 прав, які має дитина.

У статті 1 Конвенції визначено вік людини, що вважається дитиною. Дитина – це людська істота до досягнення нею 18-річного віку.

Всі права можуть бути класифіковані за певними принципами.

- Права «підключтеся-про-мене»

- Право на достатнє та здорове харчування
- Право на освіту
- Право на медичну допомогу
- Право на розваги
- **Права «не знущайтеся наді мною»**
- Право на захист від економічної експлуатації та примусової праці
- Право на захист від будь-якої роботи, яка може бути небезпечною для здоров'я
- Право не бути жертвою війни
- Право на захист від сексуальної експлуатації
- **Права «я маю власну думку»**
- Право виражати свої погляди
- Право сповідувати свою власну релігію
- Право об'єднуватися з іншими
- Право на інформацію

- **Права «спеціальних потреб»:**

життя деяких дітей є важчим, ніж у їхніх однолітків. Тому такі діти потребують спеціальної уваги і піклування

- Діти-інваліди
- Діти, позбавлені батьківського піклування
- Діти-біженці
- Діти у конфлікті з законом

Перед вами лежать аркуші паперу, за моєю командою переверніть їх текстом догори та виконайте тестове завдання. Після того, як всі члени команди впораються із завданням, капітан збирає роботи, здає їх інструктору і отримує маршрутний лист, текст Конвенції та конверт з підказкою. І команда вирушає у путь. Організованість, швидкість та уважність допоможуть вам отримати перемогу. Хай вам щастить! Стартуємо!

Тестове завдання (виконує кожен учасник квесту індивідуально)

1. Конвенція –це ...

- а) закон;
- б) угода;**
- в) наказ.

2. Який документ ООН затвердила у 1989 році про права дітей?

- а) Декларацію прав дитини.
- б) Конвенцію прав дитини.**
- в) Закон України про охорону дитинства.

3. Якими законами регулюються права дитини в Україні?

- а) Декларацією прав людини.
- б) Конвенцією прав дитини.
- в) Законом України про охорону дитинства.**

4. Скількома країнами світу було ратифіковано Конвенцію ООН про права дитини?

- а) 30;
- б) 91;
- в) 191.**

5. Коли Конвенція ООН про права дитини була ратифікована Україною?

- а) 27 лютого 1991 року;**
- б) 27 вересня 2000 року;
- в) 1 травня 1992 року.

6. Скільки прав має дитина згідно статей Конвенції ООН?

- 47

4. Лікувально-профілактичний заклад для надання допомоги лікарями різних спеціалізацій та проведення медичних оглядів (поліклініка).

5. Сукупність адміністративних і медико-санітарних заходів, за допомогою яких запобігають поширенню інфекційних хвороб людини, зокрема припинення роботи дитячих закладів у період епідемій (карантин).

6. Те, що оформляють з метою організації медичної допомоги на випадок травми чи хвороби під час поїздки (страховка).

7. Місце, де надають першу медичну допомогу на території навчального закладу (медпункт).

8. Комплекс фізичних вправ, що виконують вранці з метою розминки м'язів та суглобів, часто проводиться у навчальних закладах та літніх таборах (зарядка).

За кожну правильну відповідь – 1 бал. Максимальна кількість балів за завдання – 8.

3. Етап «Спортзал».

Квест - інструктор етапу «Спортзал»:

- Добрий день! Вітаємо вас на етапі «Спортзал»! На цьому етапі ви дізнаєтесь, що права людини не можуть існувати без обов'язків. Виконуючи свої обов'язки, ви забезпечите захист прав інших людей. Розглянемо приклад: покупець має право отримати товар належної якості, обов'язок продавця – продавати якісні товари. Продавець має право отримати гроші за товар, обов'язок покупця – заплатити встановлену суму. Тому важливо знати не тільки свої права, а й обов'язки, щоб не порушити випадково прав інших людей.

Зараз ми пограємо в м'яч. Я буду кидати м'яч, промовляючи певні словосполучення, ви маєте повернути м'яч із словами «право» чи «обов'язок». Наприклад: (перший інструктор кидає м'яч другому: «Берегти підручники» - другий інструктор повертає м'яч: «Обов'язок»)

Гра в м'яч «Права – обов'язки»

- Берегти шкільне майно (обов'язок)
- Брати участь у конкурсах, змаганнях (право)
- Дотримуватись правил дорожнього руху (обов'язок)
- Об'єднуватись з іншими дітьми у групи, компанії (право)
- Старанно вчитись (обов'язок)
- Користуватись бібліотеками, спортзалами, обладнанням школи (право)
- Охороняти природу, пам'ятки культури (обов'язок)
- Вибирати собі друзів (право)
- Дотримуватись моральних норм поведінки (обов'язок)
- Гри, розваги, відпочинок (право)

За кожну правильну відповідь – 1 бал. Максимальна кількість балів за завдання – 10.

4. Етап «Шкільний буфет»

Квест - інструктор етапу «Шкільний буфет»:

- Добрий день! Вітаємо вас на етапі «Шкільний буфет»! На цьому етапі ми з вами з'ясуємо, як можуть порушуватись права дитини на достатнє харчування. Питання:

- Чи було коли-небудь порушене ваше право на достатнє харчування?
- На картці записано ситуації, серед яких є випадки порушення права дитини на достатнє харчування. Позначте їх галочкою

Картка «Порушення права дитини на належне харчування»

- Відсутність «Пепсі» у шкільній їдальні.
- Продаж спиртних напоїв неповнолітнім у магазині «Гастроном».
- Висока ціна на чіпси і сухарики.
- **Зумисний продаж несвіжої їжі у магазині.**
- Батьки змушують їсти суп і не дозволяють їсти цукерки перед обідом.
- **В магазині продали йогурт, у якому було знайдено муху.**

- Бабуся на десерт купила не шоколадку, а кавун.
- **Батьки дозволяють дитині їсти тільки цукерки.**
- **Гості купили найдешевшу ковбасу і нагодували нею 5-річну Настю.**
- Мати змушує їсти зранку ненависну манну кашу.

За кожну правильну відповідь – 1 бал. Максимальна кількість балів за завдання – 10.

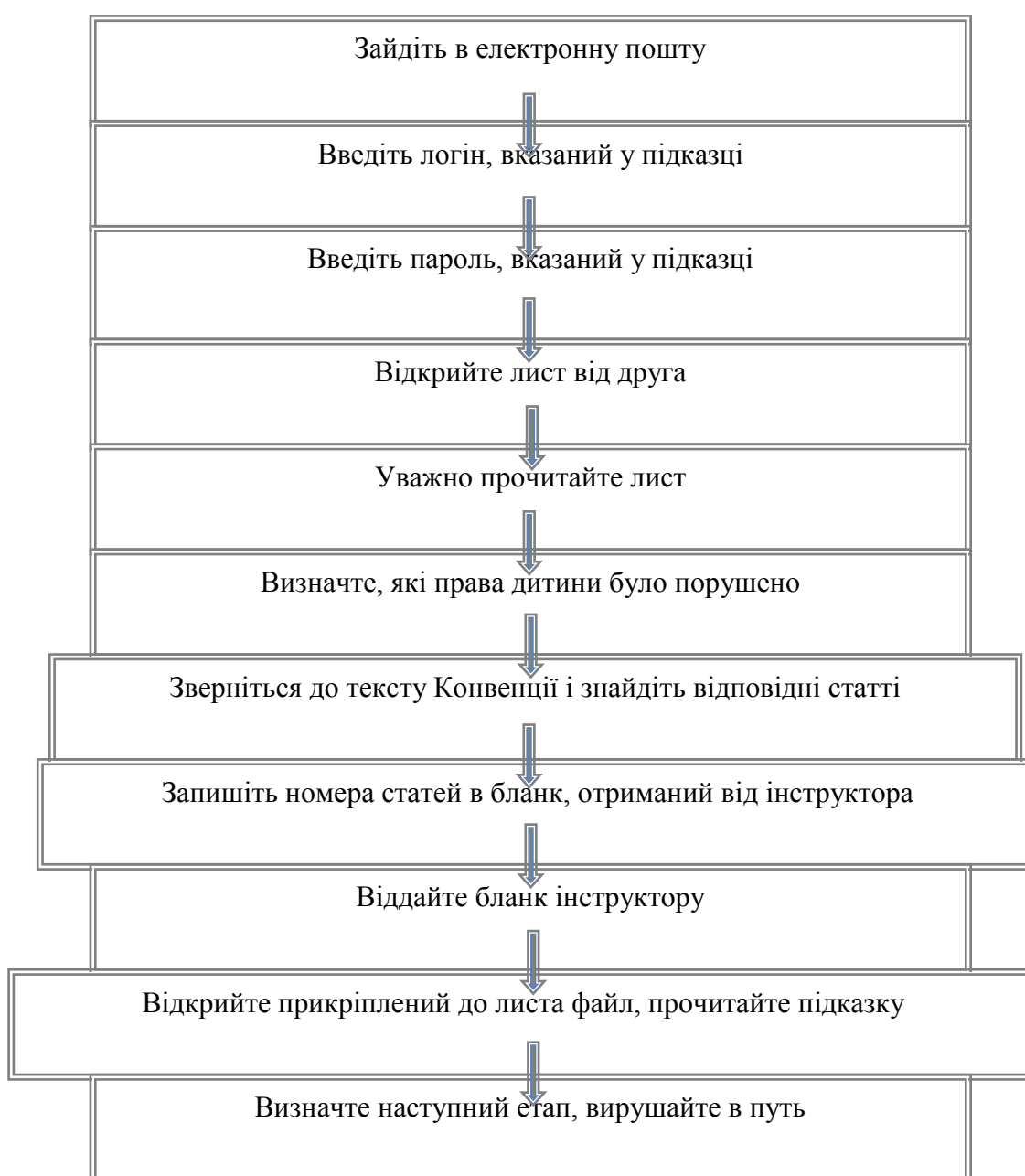
5. Етап «Комп'ютерний клас»

Квест-інструктор етапу «Комп'ютерний клас»:

- Добрий день! Вітаємо вас на етапі «Комп'ютерний клас»! На цьому етапі ви отримаєте інформацію про те, як живуть діти в інших країнах, ви маєте з'ясувати, чи не порушуються їхні права.

Завдання: слідуючи алгоритмові прочитайте лист від друга з іншої країни або з іншого міста України та визначте, які права дітей там порушуються

Алгоритм проходження етапу «Комп'ютерний клас»

Листи до етапу «Комп'ютерний клас»

Лист 1. (Майкл, 14 років)

Привіт!) Мене звати Майкл. Я живу у США. Так як і ти, ходжу до школи та займаюсь позакласною діяльністю.

Крім цього, я люблю поїсти) Але, мені не подобається коли моя мама забороняє мені їсти гамбургери. Вона каже, що це шкідливо, але вони мені так подобаються! Крім цього, я повинен лягати о 9 вечора, але я вважаю це не справедливим.

Два роки тому, я та мої батьки їздили за кордон. Мене вразило, що **діти в цій країні працювали як дорослі! Багато з них не мало житла и вони кожен раз шукали собі місце, де можна було поспати.** Крім цього з них глузують їх однолітки, бо вони не такі, як інші. Мене це обурило і навчило мене бути до людей добрішим. Я завжди ділився з ними їжею і вони мені навіть подякували.

Чекаю листа від тебе.

Майкл

Лист 2. (Софі, 12 років)

Добрый день тобі! Мене звати Софі. Я з Франції. Мені дуже подобається ця країна і я мушу визнати, що тут права дітей - одна з найважливіших сфер діяльності. Але мені інколи не подобається, що вчителі нам роблять зауваження на уроках. Якщо я хочу щось сказати, я повинна це зробити, а **вони порушують моє право на особисте судження.** Крім цього, вони забороняють нам галасувати та порушувати урок. Але ми ж діти! Мені не подобається таке ставлення вчителів.

Не дивлячись на це, в нас також є багато справжніх порушень. В нашій школі, **багато дітей ображають інших, спираючись на відмінність релігійних поглядів.** Мені це не подобається! Був навіть випадок, коли група молодиків жорстоко побила хлопця з нашого класу через це. Ми з класом ходили до нього кожен день та питали про самопочуття. Район, у якому я живу, не дуже безпечний. **Мені завжди лячно повертатись додому навіть у обідній час, бо тебе можуть пограбувати.** Я думаю, що слід посилити безпеку на вулицях, але дорослі нічого не хочуть з цим вдіяти.

Лист 3. (Кіра, 17 років)

Привіт!

Мої батьки дуже релігійні люди. Ми кожної неділі і суботи ходимо до церкви, постимо кожного разу, коли це потрібно, **не відвідуємо лікарню.** Мама не дозволяє мені фарбуватися і я завжди ходжу у довгій спідниці і з хусткою на голові. Усі у школі сміються з мене. **Я думаю, що вже сама можу обирати бути мені набожною чи ні. Але моя сім'я не дозволяє мені цього робити.**

По закінченню школи я хочу вступити до театрального інституту, але через віру мені не можна буде показувати свої емоції на людях. Це моя велика мрія, я хочу бути відомою, як Джолі чи Фокс, або як моя улюблена акторка Наталі Портман.

Ще більше мене обурює те, **що батьки не дозволяють мені зустрічатися з моїм хлопцем у будь-якому іншому місці, крім нашого будинку. Я навіть не можу поцілувати його на прощання.**

Порадь мені як бути. І не забувай частіше писати.

Твоя подруга, Кіра!

Примітка: помилки в дитячих листах не були виправлені свідомо.

Бланки відповідей етапу «Комп'ютерний клас»

Бланк відповідей

Від кого лист?	№ статей Конвенції про права дитини, що порушуються		

За кожну правильну відповідь – 2 бали. Максимальна кількість балів – 6.

Відповіді:

Від кого лист?	№ статей Конвенції про права дитини, що порушуються		
Від Майкла	№27	№32	№2

Від кого лист?	№ статей Конвенції про права дитини, що порушуються		
Від Софі	№2	№19	№13

Від кого лист?	№ статей Конвенції про права дитини, що порушуються		
Від Кіри	№24	№14	№16

6. Етап «Фініш»

Капітани команд, що прибули на етап «Фініш», подають маршрутні листи квест - інструктору етапу, здають тексти Конвенції, команди займають свої місця.

Ведучий зустрічає команди на фініші, під час очікування команд веде бесіду з тими, що вже прибули:

- Що нового ви дізнались протягом роботи на пунктах?
- Які завдання викликали труднощі?
- Які етапи здалися найцікавішими?
- Чи не порушувались ваші права протягом проходження етапів?
- Чи важливо дітям знати свої права?

Коли всі команди прибули до фінішу, з ними проводиться **бліц-турнір**. Команди по черзі називають права дітей, які вони запам'ятали з Конвенції, команда, яка називає більше прав, отримує додатковий бал.

IV. Підведення підсумків гри, нагородження переможців

Під час бліц - турніру квест - інструктор етапу «Старт-фініш» підраховує загальну кількість балів у команд і визначає переможців, додавши додатковий бал переможцю бліц - турніру.

Ведучий:

- За правом першості команда-переможець має першою обрати нагороду за свою роботу. Ви бачите три варіанти призу, кожен з них спрямований на реалізацію прав дитини. За номером статті Конвенції ви маєте вгадати, що знаходиться в подарунках і вибрати один з призив. Другою обирає свій приз команда, що посіла II місце. I останній приз дістається команді, що посіла III місце.

Приз «Стаття 16» - право на особисте життя – **валентинки**.

Приз «Стаття 24» - право на охорону здоров'я – **вітамін**.

Приз «Стаття 27» - право на достатнє харчування – **мандарини**.

V. Підсумок заходу

Ведучий:

- Відоме висловлювання «Твої права закінчуються там, де починаються права іншої людини» виникла внаслідок історії про англійця Хулігена, ім'я якого стало загальним. Коли його черговий раз судили за бійку, він заявив, що є вільною людиною і робить те, що захоче. Суддя на це відповів: «Ваша свобода махати кулаками закінчується там, де починається кінчик носа людини, що стоїть поряд». Як ви розумієте цей вислів?

Я впевнена, що наш квест допоміг вам усвідомити свої права і необхідність їх відстоювати, але пам'ятайте про права інших людей і старайтесь ніколи їх не порушувати.

Післядія квесту:

- ✓ Відвідування родини, в якій є дитина з інвалідністю з метою надання матеріальної та моральної допомоги.
- ✓ Участь у загально ліцейському тижні інклюзії.
- ✓ Участь у засіданні клубу «Тема» з питань прав дитини.

Витяг з Загальної декларації прав людини.**Стаття 1**

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 2

Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядуваною або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенитеті.

Стаття 3

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Стаття 4

Ніхто не повинен бути в рабстві або у підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах.

Стаття 5

Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Стаття 6

Кожна людина, де б вона не перебувала, **має право на визнання її правосуб'єктності.**

Стаття 7

Всі люди рівні перед законом і **мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом.** Усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації.

Стаття 8

Кожна людина **має право на ефективне поновлення у правах** компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом.

Стаття 9

Ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання.

Стаття 10

Кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального *обвинувачення*, *має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.*

Стаття 11

1. Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, **має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту.**

2. Ніхто не може бути засуджений за злочин на підставі вчинення будь-якого діяння або за бездіяльність, які під час їх вчинення не становили злочину за національними законами або за міжнародним правом. Не може також накладатись покарання тяжче від того, яке могло бути застосоване на час вчинення злочину.

Стаття 12

Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 13

1. Кожна людина **має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави.**

2. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повертатися у свою країну.

Стаття 14

Кожна людина має **право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком.**

Це право не може бути використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні неполітичного злочину, або діяння, що суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 15

1. Кожна людина має право на громадянство.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права змінити своє громадянство.

Стаття 16

1. **Чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю.** Вони користуються однаковими правами щодо одруження під час шлюбу та під час його розірвання.

2. Шлюб може укладатися тільки при вільній і повній згоді сторін, що одружуються.

3. Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави.

Стаття 17

1. Кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і разом з іншими.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.

Стаття 18

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів.

Стаття 19

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

Стаття 20

1. Кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій.

2. Ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації.

Стаття 21

1. Кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників.

2. Кожна людина має право рівного доступу до державної служби в своїй країні.

3. Воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування.

Стаття 22

Кожна людина, як член суспільства, **має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях** за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Стаття 23

1. Кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття.

2. Кожна людина, без будь-якої дискримінації, має право на рівну оплату за рівну працю.

3. Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду яка забезпечує гідне людини існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення.

4. Кожна людина має право створювати професійні спілки і входити до професійних спілок для захисту своїх інтересів.

Стаття 24

Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку.

Стаття 25

1. Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

2. Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом.

Стаття 26

1. **Кожна людина має право на освіту.** Освіта повинна бути безплатною хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного.

2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

3. Батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей.

Стаття 27

1. **Кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, втішатися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами.**

2. Кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є.

Стаття 28

Кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому Права і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені.

Стаття 29

1. **Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи.**

2. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

3. Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 30 Ніщо у цій Декларації не може бути витлумачено як надання будь-якій державі, групі осіб або окремим особам права займатися будь-якою діяльністю або вчиняти дії, спрямовані на знищення прав і свобод, викладених у цій Декларації.

Додаток 2

Витяг з Конвенції про права дитини

Стаття 1

Для цілей цієї Конвенції дитиною є **кожна людська істота до досягнення 18-річного віку**, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше.

Стаття 3

Держави-сторони зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.

Стаття 4

Держави-сторони вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних та інших заходів щодо здійснення прав, визнаних у цій Конвенції. Щодо економічних, соціальних і культурних прав, держави-сторони вживають таких заходів у максимальних межах наявних у них ресурсів, і за необхідності, в межах міжнародного співробітництва.

Стаття 5

Держави-сторони поважають відповідальність, права та обов'язки батьків і у відповідних випадках членів розширеної сім'ї чи общини як це передбачено місцевим звичаєм, опікунів чи інших осіб, що за законом відповідають за дитину, належним чином управляти та керувати дитиною з метою здійснення визнаних цією Конвенцією прав і робити це згідно зі здібностями дитини, що розвиваються.

Стаття 6

Держави-сторони визнають, що **кожна дитина має невід'ємне право на життя**.
2. Держави-сторони забезпечують у максимально можливій мірі виживання та здоровий розвиток дитини.

Стаття 7

1. Дитина має бути зареєстрована зразу ж після народження і з моменту народження має право на ім'я і набуття громадянства, а також, наскільки це можливо, право знати своїх батьків і право на їх піклування.

2. Держави-сторони забезпечують здійснення цих прав згідно з їх національним законодавством та виконання їх зобов'язань за відповідними міжнародними документами в цій галузі, зокрема у випадку, коли б інакше дитина не мала громадянства.

Стаття 8

1. Держави-сторони зобов'язані поважати **право дитини на збереження індивідуальності**, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки, як передбачається законом, не допускаючи протизаконного втручання.

2. Якщо дитина протизаконне позбавляється частини або всіх елементів індивідуальності, держави-сторони забезпечують їй необхідну допомогу та захист для найшвидшого відновлення її індивідуальності.

Стаття 12

1. Держави-сторони забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, **право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини**, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю.

2. З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що торкається дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства.

Стаття 13

1. Дитина має **право вільно висловлювати свої думки; це право включає свободу шукати, одержувати та передавати інформацію** та ідеї будь-якого роду незалежно від кордонів в усній, письмовій чи друкованій формі, у формі творів мистецтва чи за допомогою інших засобів на вибір дитини.

2. Здійснення цього права може зазнавати деяких обмежень, проте ними можуть бути лише ті обмеження, які передбачені законом і необхідні:

а) для поваги прав і репутації інших осіб;

б) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я або моралі населення.

Стаття 14

1. Держави-сторони поважають **право дитини на свободу думки, совісті та релігії**. 2. Держави-сторони поважають права та обов'язки батьків у відповідних випадках законних опікунів керувати дитиною в здійсненні її права методом, що відповідає розвитку здібностей дитини.

3. Свобода дотримуватися своєї релігії або віри може зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку, моралі та здоров'я населення або захисту основних прав і свобод інших осіб.

Стаття 15

1. Держави-сторони визнають **право дитини на свободу асоціацій і свободу мирних зборів**.

2. Щодо здійснення даного права не можуть застосовуватися будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються відповідно до закону та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я та моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 16

1. Жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте та сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність.

2. Дитина має право на захист закону від такого втручання або посягання.

Стаття 18

1. Держави-сторони докладають всіх можливих зусиль для того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та **однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини**. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання та розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування.

2. З метою гарантування та сприяння здійсненню прав, викладених у цій Конвенції, держави-сторони надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними обов'язків по вихованню дітей та забезпечують розвиток мережі дитячих установ.

3. Держави-сторони вживають всіх необхідних заходів щодо забезпечення того, щоб діти, батьки яких працюють, мали право користуватися призначеними для них службами й установами по догляду за дітьми.

Стаття 19

1. Держави-сторони вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

2. Такі заходи захисту у випадку необхідності включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також у випадку необхідності початку судової процедури.

Стаття 20

1. Дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка в її власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особливий захист і допомогу, що надається державою.

2. Держави-сторони відповідно до своїх національних законів забезпечують зміну догляду за дитиною.

3. Такий догляд може включати, зокрема, передачу на виховання ("кафала", за ісламським правом), усиновлення або, за необхідності, направлення до відповідних установ по догляду за дітьми. Під час розгляду варіантів зміни необхідно належним чином враховувати бажаність наступництва виховання дитини, її етнічне походження, релігійну та культурну належність і рідну мову.

Стаття 23

1. Держави-сторони визнають, що неповноцінна в розумовому або фізичному відношенні дитина має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі і полегшують її активну участь у житті суспільства.

2. Держави-сторони визнають право неповноцінної дитини на особливе піклування, заохочують і забезпечують надання, за умов наявності ресурсів, дитині, яка має на це право, та відповідальним за турботу про неї допомогу, щодо якої подано прохання і яка відповідає стану дитини та становищу її батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину.

Стаття 24

Держави-сторони визнають право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я.

Стаття 26

1. Держави-сторони визнають за кожною дитиною право користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування, і вживають необхідних заходів щодо досягнення повного здійснення цього права згідно з їх національним законодавством.

2. Ці блага, в міру необхідності, надаються з урахуванням наявних ресурсів і можливостей дитини та осіб, які несуть відповідальність за утримання дитини, а також будь-яких міркувань, пов'язаних з одержанням благ дитиною чи від її імені.

Стаття 27

1. Держави-сторони визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку дитини.

2. Батько(-ки) або інші особи, які виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини.

3. Держави-сторони відповідно до національних умов в межах своїх можливостей вживають необхідних заходів щодо надання допомоги батькам та іншим особам, які виховують дітей, у здійсненні цього права та у випадку необхідності надають матеріальну допомогу і підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом і житлом.

4. Держави-сторони вживають всіх необхідних заходів щодо забезпечення відновлення утримання дитини батьками або іншими особами, які відповідають за дитину, як всередині держави-сторони, так і за кордоном. Зокрема, якщо особа, яка несе фінансову відповідальність за дитину, і дитина проживають у різних державах, держави-сторони сприяють приєднанню до міжнародних угод або укладенню таких угод, а також досягненню інших відповідних домовленостей.

Стаття 28

1. Держави-сторони визнають **право дитини на освіту**, і з метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних можливостей вони, зокрема:

- а) вводять безплатну й обов'язкову початкову освіту;
- б) сприяють розвиткові різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної, забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти та надання у випадку необхідності фінансової допомоги;
- в) забезпечують доступність вищої освіти для всіх на підставі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів;
- г) забезпечують доступність інформації та матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей;
- д) вживають заходів щодо сприяння регулярному відвіданню шкіл і зниженню кількості учнів, які залишили школу.

2. Держави-сторони вживають всіх необхідних заходів, щоб шкільна дисципліна була забезпечена методами, що ґрунтуються на повазі до людської гідності дитини та відповідно до цієї Конвенції.

3. Держави-сторони заохочують і розвивають міжнародне співробітництво з питань, що стосуються освіти, зокрема з метою сприяння ліквідації невігластва та неписьменності в усьому світі та полегшення доступу до науково-технічних знань і сучасних методів навчання. В цьому зв'язку особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 29

1. Держави-сторони погоджуються щодо того, що освіта дитини має бути спрямована на:

- а) розвиток особи, талантів, розумових здібностей дитини в найповнішому обсязі;
- б) виховання поваги до прав людини та основних свобод, а також принципів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй;
- в) виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови та національних цінностей країни, в якій дитина проживає, до країни її походження та цивілізацій, відмінних від її власної;
- г) підготовку дитини до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння миру, терпимості, рівноправності чоловіків і жінок та дружби між усіма народами, етнічними, національними і релігійними групами, а також особами з корінного населення;
- д) виховання поваги до навколишньої природи.

2. Жодна частина цієї статті або статті 22 не тлумачиться як така, що обмежує свободу окремих осіб і органів створювати учбові заклади та керувати ними за умови постійного додержання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, та виконання вимоги того, щоб освіта, яку одержують в таких учбових закладах, відповідала мінімальним нормам, що можуть бути встановлені державою.

Стаття 31

1. Держави-сторони визнають право дитини на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та вільно брати участь у культурному житті та займатися мистецтвом.

2. Держави-сторони поважають і заохочують право дитини на всебічну участь у культурному і творчому житті та сприяють наданню їй відповідних і рівних можливостей для культурної і творчої діяльності, дозвілля і відпочинку.

Стаття 32

1. Держави-сторони визнають право дитини на захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, яка може являти небезпеку для здоров'я, бути перешкодою в одержанні нею освіти чи завдавати шкоди її здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку.

2. Держави-сторони приймають законодавчі, адміністративні та соціальні заходи, а також заходи в галузі освіти, з тим щоб забезпечити реалізацію цієї статті.

Стаття 40

1. Держави-сторони визнають право кожної дитини, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство, звинувачується або визнається винною в його порушенні, на такеповодження, що сприяє розвиткові у дитини почуття гідності та значущості, зміцнює в ній повагу до прав людини й основних свобод інших та при якому беруться до уваги вік дитини і бажаність. сприяння її реінтеграції та виконання нею корисної ролі в суспільстві.

Витяг з Конституції України

РОЗДІЛ II

ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Стаття 26. Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави — захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання. Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується **судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.**

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, **гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.**

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Стаття 34. Кожному гарантується **право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.**

Кожен має **право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір.**

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Стаття 35. Кожен має **право на свободу світогляду і віросповідання.** Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінено альтернативною (невійськовою) службою.

Стаття 36. Громадяни України мають **право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.**

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Усі об'єднання громадян рівні перед законом.

Стаття 37. Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань. Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях. Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 40. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом.

Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку.

Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Стаття 45. Кожен, хто працює, має право на відпочинок.

Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом.

Стаття 46. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Стаття 48. Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Стаття 50. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Стаття 52. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Культурна спадщина охороняється законом.

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна .

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 57. Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Стаття 59. Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Обов'язки

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Стаття 66. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки.

Стаття 67. Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом.

Стаття 68. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Конституція України Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Указ Президента України Про Всеукраїнський тиждень права. 8 грудня 2008 року N 1149/2008 м. Київ.
3. Розпорядженн Кабінету Міністрів України Про затвердження плану заходів з проведення у 2018 році Всеукраїнського тижня права від 26 вересня 2018 р. N 681-р.
4. Закон України Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 23.
5. Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини Затверджено Указом Президента України від 11 серпня 2011 року №811/2011.
6. Розпорядження голови Житомирської обласної державної адміністрації від 22.11.2018 №463 «Про затвердження регіонального плану заходів з участі у проведенні у 2018 році Всеукраїнського тижня права» Режим доступу: <http://oda.zt.gov.ua/normativno-pravovi-dokumenti>.
7. Загальна декларація прав людини. Режим достопу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
8. Зальна декларація прав людини <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
9. Хто такий омбудсмен? Режим доступу: <http://www.blagodeteleva.vovk.com/theory/biblio/ombudsman.htm>